ספרים נוספים · גדולי הדורות

ספר מעשי אבות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר מעשי אבות

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-מעשי-אבות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

אדם הראשון 4
בריאת האדם 4
תכלית הבריאה 4
שכר העולם הבא 9
גדולתו של אדם הראשון 13
בריאת חוה, ונתינת שמות לחיות 17
חטא עץ הדעת 20
תוצאות החטא 26
אדם הראשון עשה תשובה 28
הקב"ה ריחם על אדם הראשון 29
נח ובני דורו 32
נח - איש צדיק תמים היה בדורותיו 32
בני דור המבול 36
תיבת נח 45

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 **- אסור בשימוש מסחרי**
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) **ל הרב יעקב יעקב שליט"א**

מדרשים, סיפורים, השקפה ומוסר, סביב דמותם של אדם הראשון - ונח ובני דורו

הרב יעקב יעקב שליט"א

אדם הראשון

בריאת האדם

הקדוש ברוך הוא ברא את העולם כולו באמירה, וזה מה שאנו אומרים בתפילה: "ברוך שאמר והיה העולם", הוא רק אמר **ומיד** זה נעשה - "**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר**" ומיד - "**וַיְהִי אוֹר**". כל פרט בבריאה נברא באמירה וזו גם כוונת הברכה "שהכל נהיה בדברו" - בדיבורו.

אולם בריאת האדם נמשכה חמש שעות: "בשעה ראשונה הוצבר עפרו של אדם, בשנייה גבלו, בשלישית רקמו, ברביעית נזרקה בו נשמה, בחמישית קם על רגליו וכו'...". ואע"פ שהקב"ה יכול היה לעשות כל זאת ברגע אחד, כמו שעשה עם שאר ברואי העולם, לא עשה כן בבריאת האדם, מפני שביקש להראות למלאכים כי האדם הוא חביב מאוד בעיניו, ולכן היה שוהה ביצירתו. וכן נאמר במדרש: "חיבה יתירה חיבב הקב"ה לאדם הראשון, שבראו במקום טהור במקום בית המקדש והכניסו לאפדנו (ארמונו), שנאמר ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן, מאיזה מקום לקחו? מבית המקדש, והכניסו לפלטין שלו - זה גן עדן". (עפ"י פרקי דרבי אליעזר, י-י"א)

אדם הראשון נחצב מכסא הכבוד, והיה כולל בגופו עולמות בריאה, יצירה ועשיה, והיה אורכו מסוף העולם ועד סופו (כינוי לדרגת חכמתו וקדושתו), והיה עליון מכל מלאכי מרום. (עפ"י 'שער הפסוקים')

תכלית הבריאה

נאמר במדרש: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: "ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" (קהלת רבה פרשה ז').

הקב"ה ברא את העולם כולו בשביל האדם, אך יש לשאול - מדוע הקב"ה ברא את האדם? אפשר לבאר עפ"י דברי הרמח"ל (דרך ה' ח"א פ"ג, מסילת ישרים פ"א):

הקב"ה נקרא "טוב" שנאמר: "טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו", ואין נקרא טוב, אלא מי שמיטיב ועושה טוב לזולתו. כל תכלית הבריאה היתה כדי שהקב"ה יטיב לברואיו.

ומכיוון שהקב"ה מושלם בתכלית השלמות, אין הוא מעוניין להיטיב במקצת, אלא מעוניין הוא להיטיב בתכלית הטוב והשלמות שאפשר שהברואים יקבלו, וזה רק ע"י קירבה ודבקות לקב"ה, וזהו האדם. וכל שאר הברואים הם טפלים לאדם ונבראו עבורו כדי שיוכל להשתמש בהם ולהפיק מהם תועלת. ומכיוון שהקב"ה רוצה להיטיב לאדם טובה מושלמת, צריך שלא יהיו בה חסרונות.

ברחוב ישנם שני סוגים של מקבצי נדבות. ישנם כאלו שיושבים, מרשרשים בקופת הצדקה ולא עושים כלום. כאשר נותנים להם מטבע של חצי שקל הם אומרים "תודה" וממשיכים לרשרש. לעומתם ישנם כאלו שמנגנים בכלי שיר ומנעימים את האווירה לעוברים ושבים בקול צלילי המוסיקה הנעימה. גם הם מקבלים כסף ברחוב, אולם ההבדל ביניהם הוא שהקבצנים שלא עושים כלום מרגישים בושה, ואילו אותם שמנגנים ברחוב מרגישים שמגיע להם יותר.

מכיוון שהקב"ה רוצה לתת לאדם באופן מושלם בלא הרגשת בושה, צריך הוא לעבוד בשביל זה, כדי שיחשוב שזה מגיע לו בדין ולא בחסד.

נמצא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא. לדבר זה יוכל לזכות רק בעולם הבא (כי הוא נברא לכך), אך צריך הוא "לעבוד" ולטרוח בעולם הזה כדי לזכות ולהתענג על ה' בעולם הבא.

ומהי אותה "עבודה" בעוה"ז?

הקב"ה שם את האדם בעוה"ז כדי שיעשה כאן מצוות ומעשים טובים. דבר זה רמוז בפסוק: "וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם, וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן **לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ**", ונאמר במדרש: "ושמא תאמר כי יש מלאכה בגן עדן לפתח ולשדד את האדמה, והלא כל האלנות נצמחין מאליהן, או שמא תאמר יש מלאכה בגן עדן להשקות את הגן, והלא כבר נאמר: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", ומה הלשון הזה **לעבדה ולשמרה**? לא אמר לעבדה ולשמרה אלא לעסוק בדברי תורה ולשמור את כל מצותיה". (פרקי דר"א, י"א)

אולם דבר זה כלל אינו פשוט וקל, משום שהקב"ה נתן לאדם יצר הרע שמפתה את האדם לעשות עברות ולהתרחק מהמטרה שלשמה בא לעולם. נמצא שהאדם נמצא בתוך מלחמה תמידית, ואם יזכה לבחור בדרך הנכונה, יכבוש את יצרו והתאוות המרחיקים אותו מהטוב, אז יזכה להגיע לתכלית הטוב - להתענג על ה' בעוה"ב.

להמחשת הדברים נביא משל:

עני אחד מצא מפה לאוצר הנמצא ב"אי היהלומים". הוא לווה כספים כדי לשכור אניה עם רב חובל שיקח אותו לשם, אך בדרך, לפני שהגיעו, היתה בים סערה חזקה, הרוח שברה את הספינה וכל אנשי הצוות טבעו בים, רק מיודענו הצליח לתפוש בחתיכת קרש אשר הובילה אותו לחוף מחוסר הכרה.

כאשר התעורר, הוא לא זכר הרבה, אבל זכר שהגיע לאי כדי להביא אוצר. הוא קם, ולתדהמתו מגלה שכל האבנים שיש בחוף אינם אבנים, אלא יהלומים, אבנים טובות ומרגליות. הוא מוציא שק, ומתחיל למלא. בינתיים שומע מיודענו צחקוקים מהשיחים, הוא חושב שהוא מדמיין, אולי זה מהמכה שקיבל בראש, וממשיך לאסוף. קול הצחקוק גובר, ומבעד לשיחים יוצאים ילידים כושים עם עצם באף.

האורח מפחד, אבל הם לא תוקפים, הם פשוט צוחקים. הוא שואל מה קרה? והם עונים: "אתה משוגע, אוסף אבנים". הוא אומר שאלו אינם אבנים, אלא יהלומים. הילידים רק צוחקים עליו יותר, עד שאחד מהם אומר לו: "שמע, באי שלנו אכן יש יהלומים, אבל הם לא מפוזרים ככה על החוף". שאל האיש: "היכן היהלומים וכיצד הם נראים?", ענו לו, שאחרי יער הקופים הפראיים ישנה ביצה גדולה, אח"כ יש הר געש פעיל, מאחוריו ישנה חלקת אדמה, חופרים ומוצאים כדורים בצבע חום בהיר שלוקחים אותם ומבשלים, עושים מהם "פירה", ואפשר אפילו לעשות מהם "צ'יפס".

האיש רצה ללכת לשם, להשיג את האוצר, אבל הזהירו אותו - הרבה כבר ניסו, רק אחד חזר, הביא שני "יהלומים" וכיום הוא מיליונר.

הוא רוקן את תכולת השק, והחל ללכת ביער הקופים, שם הכיר מקרוב כמה קופים שרדפו אחריו, הוא הצליח לברוח. כשהגיע לביצה, ראה שאין ברירה, צריך להיכנס למים. הוא קפץ למים ושחה לו לאיטו לעבר הצד השני של הביצה. מהר מאוד שינה לסגנון שחיה חתירה כאשר ראה מאחוריו להקה של תנינים שלא אכלו עדיין ארוחת בוקר. הוא הצליח לברוח מהם ולהגיע להר הגעש, טיפס עליו והרגיש שהר הגעש עומד להתפרץ תוך זמן קצר, לבסוף הצליח להגיע לחלקת האדמה, חפר בידיים והצליח להוציא שמונה "יהלומים" גדולים ויקרים והכניסם לתוך השק. הוא היה כה מאושר עד ששכח לרגע שהר הגעש עומד להתפרץ, הרעשים מההר הזכירו לו.

הוא לקח מהר את השק, טיפס שוב על ההר, כאשר ירד מהצד השני, ראה שיורדת אחריו לבה מההר. ההר מתפרץ, הוא רץ במהירות מדהימה עד שהגיע לביצה, שניה לפני שהלבה הרותחת הגיעה אליו. הוא שכח לרגע שהביצה שורצת תנינים, אבל הם הזכירו לו, הוא הצליח לברוח. גם ביער, הצליח לברוח מהקופים שגם הם רצו "יהלומים".

הוא הגיע לילידים באפיסת כוחות, אך כוחותיו שבו אליו עם קריאות ההתפעלות מצד הילידים. "אתה גיבור, אתה עשיר", אמרו כולם כאשר ראו את כל ה"יהלומים".
איכשהו, הצליח ה"מיליונר" לחזור לביתו, לאחר כמה חודשים, עם ה"אוצר". בנמל חיכתה לו קבלת פנים מדהימה. היו שם הרבה מאוד אנשים שלווה מהם כספים, וגם הרבה אחרים שפתאום נהיו חברים שלו. כשירד מהאניה כולם ביקשו לראות את האוצר. הוא פתח את השק והסובבים כמעט התעלפו מהריח של תפוחי האדמה הרקובים. כולם חשבו שהוא השתגע. אחרי שכולם עזבו באכזבה, הציעה לו אשתו שיכנס למקלחת, בינתיים תחפש פסיכיאטר טוב. משום מה היא החליטה לנקות את השק המגעיל, לתדהמתה נפל משם יהלום אמתי בגודל של ביצה ששרד את המסע שערך בעלה בחיפוש אחר "היהלומים האמתיים".
היא אמרה לבעלה: "אתה גאון, איך גרמת לכולם לעזוב אותך בכך שהחבאת יהלום בתוך תפוחי אדמה רקובים". הוא בכה. הם פנו ליהלומן שהציע מיליון דולר, הוא בכה. היהלומן העלה ל- 10 מיליון דולר, אבל הוא בכה. היהלומן הציע 20 מיליון דולר וזו הצעה אחרונה, אבל הוא בכה. היהלומן המשיך להעלות, והוא המשיך לבכות, ולא בגלל שהמחיר היה נמוך מדי, אלא בגלל שהיה יכול בקלות להשיג יהלומים רבים, הרבה יותר גדולים, ובמקום זה הסתכן בחיפוש אחר תפוחי אדמה רקובים.
והנמשל: אנו אותו אדם שהגיע מעולם הנשמות על מנת לאסוף יהלומים אשר נמצאים בזה העולם, שהם תורה, מצוות ומעשים טובים, אשר שווים הון תועפות בעולם הבא. הילידים הם היצר הרע והחברה שמסיטים ואומרים שהדבר האמתי זה הנאות, במקום ללכת לבית הכנסת, בוא אתנו בשבת לים, במקום שיעור תורה, בוא למסיבה. בקיצור תפוחי אדמה רקובים שאינם שווים כלום בעולם הבא, רק בושה וביזיון.
כאשר אדם מגיע לעולם הבא ומגלה את האמת, כמה ערך יש למיעוט המצוות שהביא עמו, הוא מתחיל לבכות ומצטער למה בזבז זמנו לריק, הרי היה יכול לעשות עוד מצוות ובמקום זה הביא תפוחי אדמה רקובים.
משל נוסף: מדענים לחקר ההתנהגות האינטלקטואלית עשו ניסוי בקרב שני שבטים פרימיטיביים באפריקה. הם החליטו להכניס מקרר אמריקאי משוכלל למרכז הכפר, באישון לילה, ולצפות מרחוק באמצעות מצלמות נסתרות כיצד יגיבו הילידים המקומיים לנוכח הממצא החדש.
בשבט "קוקו לוקו" השכים קום אחד הילידים כדי להוציא את הכלב לטיול, בדרך הוא ראה עב"ם (עצם בלתי מזוהה), תיבה ענקית בצבע חום, עשויה מחומר בלתי מזוהה. הוא

בודק בעיניו, וכלבו מרחרח ובודק באפו, ממשש, מנסה להזיז ולבסוף מגיע למסקנה שבתוך התיבה מונח משהו חשוב וכבד (כנראה מתנה משמיים בגלל שאנחנו, בני שבט "קוקו לוקו" מאוד נחמדים).

הוא קורא לראש השבט המכובד, בעל הנוצה האדומה והעצם באף. ראש השבט בודק את הממצא לעיני עשרות סקרנים (ולעיני המדענים שנמצאים הרחק משם ורואים הכל דרך מסך ענק). הוא מקיש על הקופסא, מבקש שיביאו לו סכין גדולה ומצליח לפתוח את האריזה לקול מחיאות כפיים סוערות. לעיני כולם נגלה חפץ מלבני גדול. ראש השבט מסתובב סביב החפץ, בוחן ומתבונן, הוא מושך בחוזקה באחת הבליטות, ולפתע נפתחת הדלת, ושוב - מחיאות כפים סוערות מצד הקהל.

הם רואים בפנים מדפים ומגירה, ראש השבט פותח את המגירה ומוציא משם חוברת, הוא מדפדף, מעביר לידי נתיניו וכולם נהנים מאוד מהתמונות המדויקות.

ראש השבט חושב: "מה אפשר לעשות במתנה? מעניין למה זה משמש? מהי התועלת שיכולה לצמוח מזה?"

ואז עולה במוחו רעיון גאוני, במקום שכל החפצים והבגדים שלו יהיו מפוזרים על רצפת הצריף, אפשר לסדרם על המדפים, איזה רעיון נפלא... ושוב מחיאות כפים סוערות, כמה חכם ראש השבט...

בשבט "בונה בטטה", הסיפור חזר על עצמו, גם שם ראש השבט פתח את האריזה לקול מחיאות כפים. אולם לאחר שמצא את החוברת הוא החל להתבונן ולחשוב, הוא סקר את החלקים והשווה אותם למה שמצויר בחוברת. הוא ראה חוט חשמל, והבין שזה צריך להתחבר לחורים בקיר. הוא קדח חורים בקיר הצריף, הכניס את התקע וכלום לא קרה.

הוא הבין שמשהו אמור להתרחש כאשר מכניסים את התקע, ואם לא קורה כלום, סימן שהחורים שעשה בקיר אינם מתאימים. הוא הבין שהוא לא מבין, ולכן שלח שני נציגים עם החוברת לעיירה הרחוקה, אולי שם הם מבינים. בעיירה שלחו את הנציגים לעיר הגדולה, שם הסבירו להם על המצאת החשמל...

בסופו של דבר הם חזרו לכפר עם גנרטור וטכנאי שחיבר את המקרר לחשמל. ראש השבט הבין שהמקרר שומר על טריות המזון, אפשר לקרר או להקפיא ומעתה לא צריך לצוד בכל יום.

למעשה, שני המנהיגים הפיקו תועלת מהמוצר, רק השאלה מי השתמש במוצר לפי התכלית שלשמה הוא נוצר. ברור הדבר, שההנאה והתועלת הגדולה ביותר מכל מוצר,

כאשר משתמשים בו לפי הוראות היצרן ולצורך התכלית. אף אחד לא קונה יאכטה כדי להשתמש בה כבמחסן.
בורא העולם, ברא אותנו ואת העולם, ויש תכלית לבריאה. התכלית היא לעשות כמה שיותר מצוות ומעשים טובים, ולהתרחק מעבירות וממעשים רעים, ובכך להגיע לאושר האמתי וההנאה המכסימלית, שזה בעולם הבא לאחר פטירת האדם.

שכר העולם הבא

אמרו חז"ל: "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", כלומר, שלא משלמים לאדם שכר בעולם הזה בעבור המצוות שעשה, אלא רק בעולם הבא. עניין זה עמוק מאוד וראוי לביאור: נאמר במשנה: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". וקודם שנבאר מהי קורת רוח בעולם הבא, יש להבין מהו כל חיי העולם הזה.
ר' אליהו דסלר זצ"ל כתב שאם נקבץ אל תוך רגע אחד את כל הרגעים של הנאות, עונג ונחת שיש לאדם במשך כל ימי חייו, ונצרף לזה את כל רגעי האושר והנחת של כל בני דורו, על פני כדור הארץ במשך כל ימי חייהם, ואת כל זה נרכז ונכניס לתוך רגע אחד, וניתן הכל לאדם אחד, אין לשער את מדרגת האושר וההנאה אשר ירגיש אותו אדם באותו רגע, אך כל זה עדיין לא עונה להגדרה "כל חיי העולם הזה".
הכוונה של "כל חיי העולם הזה" - שנצרף את כל האושר שבכל הדורות מראשית הבריאה ועד סוף כל הדורות, הכל ממש, כל טוב העולם הזה בלא יוצא מן הכלל, והכל ינתן לאדם אחד, ברגע אחד ממש. א"כ אין אושר יתר על זה כלל, ואעפ"כ קורת רוח בעולם הבא גדול הימנו.
ומהי קורת רוח של עולם הבא? קודם נבאר מהי קורת רוח בעולם הזה - למשל, סעודת שמחה גדולה בבית מלכים, שצולים שם בשר משובח, ויעבור עני ליד הארמון ויריח את הריח הטוב, זוהי בחינת קורת רוח. וכן גם בעולם הבא, אם אדם איננו זוכה ממש לעולם הבא עצמו, אלא שרק מרשים לו לעבור מבחוץ, וליהנות רק מהריח הטוב של העולם הבא המוכן לצדיקים, אותה הנאה נקראת קורת רוח (מלשון ריח, ולא עולם הבא עצמו), וזהו השכר הקטן ביותר שקיים בעולם הבא, ובכל זאת אמרו חז"ל שכל חיי העולם הזה וכל תענוגותיו והאושר וההנאות שנכלול ונרכז מראשית הבריאה ועד סופה, עוד לא יגיעו אל קורת רוח כזה בעולם הבא.
וממילא עכשיו מובן למה "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", והוא משום שאין שום מצוה, אפילו הקטנה ביותר, אשר לא יהיה שכרה יותר מכל מה שאפשר שימצא בעולם הזה

כולו. ויהיה כתרגום המילים ממש: "בהאי עלמא ליכא" - אין בכל העולם כולו מה שאפשר להיות שכר עבור מצוה.

איננו יודעים מהו השכר הניתן על קיום המצוות, ואיזו מצוה נחשבת קלה ואיזו חשובה. יתכן שברכת "בורא פרי העץ" על אכילת תפוח שווה בשמים יותר מקניית "כל נדרי" ביום הכיפורים, שרבים מוכנים לשלם אלפי שקלים כדי לזכות במצוה זו.

אבל אנו אכן יודעים שהמצוה הקלה ביותר, ערכה כה רב, עד שלא ניתן לשלם עליה בעולם הזה, כי כל העולם כולו לא יספיק עבור שכר מצוה, ולו הקלה ביותר. וא"כ נתון זה מספיק לנו כדי להבין שכדאי לרדוף אחר המצוות, ולא שווה להפסיד הזדמנות לקיים מצוה, ולו הקלה ביותר. ולכן אמרו חז"ל: "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה". (פרקי אבות ב, א)

אלא שלפי זה יש לכאורה קושיא:

כתוב בספרים הקדושים: מדוע צדיק ורע לו, רשע וטוב לו? צדיק ורע לו - בעולם הזה, כדי לקבל כאן בזה העולם עונש על עבירות שעשה (שהרי: "אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא"), ובכך להגיע נקי לעולם הבא ולקבל שם את מלא השכר העצום המגיע לו. רשע וטוב לו - בעולם הזה, שמקבל שכרו המגיע לו על המצוות שעשה (שאפילו רשעים מלאים מצוות כרימון), כאן בזה העולם, כדי לאבד אותו מהעולם הבא. ודבר זה רמוז בתהלים: "אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת, בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב, וַיָּצִיצוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי עַד". הכסיל לא מבין מדוע הרשעים פורחים ומצליחים (רשע וטוב לו), והתשובה לזה, שהצלחת הרשעים בעוה"ז הוא כדי שע"י זה יישמדו לעד.

ולפי מה שנאמר לעיל שלא שייך לקבל שכר בעולם הזה וכו', קשה כיצד מקבלים הרשעים את כל שכרם בזה העולם, והרי כל העולם כולו אינו מספיק כדי לשלם על המצוה הקלה ביותר?

אפשר לתרץ על פי הסיפור הבא:

עני מרוד נכנס אל חדרו של הצדיק מאפטא. "רבנו", אמר בקול מתחנן, "עזור לי, בתי היחידה עומדת לפני חתונה, ואין לי מספיק כסף כדי להשיאה!"

"מהו הסכום הדרוש?", שאל הרב.

"אלף רובל", ענה העני.

"וכמה כסף יש לך?" התעניין הרב.

"רובל אחד בלבד", השיב המסכן.

הרהר מעט הצדיק, ואז אמר: "לך לך לשלום, והעסק הראשון שיזדמן לך בדרך, אותו עליך לעשות, וה' יהיה בעזרך".
האיש האמין לדברי הרב ויצא מעודד. בדרכו חזרה עצר בפונדק על אם הדרך כדי לטעום משהו.
קבוצת סוחרים שהסבה על אחד השולחנות, משכה את תשומת ליבו. עד מהרה הבחין כי הללו סוחרי יהלומים, המנהלים עתה מקח וממכר. מתוך סקרנות קם האיש וקרב אל החבורה כדי להתבונן ביהלומים מקרוב.
אחד הסוחרים הבחין בו ושאל: "מה אתה לוטש עיניים, אולי אתה רוצה לקנות יהלום?"
בהתחלה חשב להשיב בשלילה, אולם משנזכר בדברי הצדיק השיב בחיוב.
"כמה כסף יש לך?", שאל הסוחר.
"רובל אחד", השיב העני, תשובה שגררה פרצי צחוק אדירים מפי כל המסובים.
"רגע, יש לי הצעה גם עבור רובל אחד", אמר הסוחר. "אוכל למכור לך את חלקי לעולם הבא".
מיד הסכים העני, וביקש לערוך שטר מכירה כדת וכדין, כדי שהעסק יהיה שריר וקיים. הסוחרים התמוגגו מנחת ומיהרו להביא עט ודף, חיש נכתב השטר כשבסופו חתימות העדים. העני מסר לסוחר את הרובל, וקיבל לידו את שטר המכירה.
לקול צחוקם של הסוחרים חזר האיש לשולחנו. באותו רגע נכנסה אשתו של הסוחר, תוך התעניינות מה פשר השמחה הגדולה. כאשר הסוחר סיפר לאשתו איך הצליח למכור "כלום", את העולם הבא שלו, לעני תמים תמורת רובל אחד, אשתו לא צחקה. וכאשר הבחין הסוחר בהבעת פניה של אשתו, גם צחוקו קפא.
"מכרת את חלקך הזעום בעולם הבא בעבור בצע כסף?!... אתה כמו גוי!!!... איני רוצה להיות נשואה לגוי! אני רוצה להתגרש... עכשיו הולכים לרבנות!..."
"אבל..." גמגם הבעל, "זה היה בצחוק, רק מהתלה".
"לא!", צעקה האשה, "מכירה עם שטר ועדים אינה מהתלה, איבדת את חלקך לעולם הבא ואנחנו הולכים לרבנות תיכף ומיד!"
"רק רגע", אמר הבעל, בעודו חושב מה לעשות, "הקונה עדיין כאן, אוכל להחזיר לו את כספו ולבטל את המכירה".
כאשר הסוחר ביקש להחזיר את העניין לקדמותו, באומרו שהיה זה סתם מעשה לצון, טען העני שהוא התכוון לקניין במלוא הרצינות, והוא אינו מתכוון לחזור בו מהעסקה.
הסוחר מתוך ייאוש הציע לעני כמה עשרות רובלים עבור השטר, אך העני השיב: "אשיב לך את שטר המכירה רק אם תיתן לי אלף רובלים".

"אלף רובלים?!", הזדעק הסוחר, "כיצד אתה מעז לדרוש ממני סכום כזה תמורת גיליון נייר עלוב?"
"אתה יכול להשאיר את הנייר ה"עלוב" בידי", ענה העני.
"בסדר, שהנייר יישאר בידך", אמר הסוחר, אך מיד שמע את אשתו צועקת: "אם כך נלך לרבנות להתגרש".
"איני יכול לשלם סכום כה גדול בעבור פיסת נייר עלובה", אמר הסוחר.
"ואני איני יכולה לחיות עם גוי גמור", השיבה האשה, "או שתשלם לו, או שאנחנו הולכים להתגרש".
נפנה הסוחר אל היהודי וניסה להוריד את המחיר, אך העני עומד על שלו: "אלף רובל, ולא פרוטה אחת פחות, ותחליט מהר כי עלי ללכת".
חכך הסוחר בדעתו ולבסוף שלף את ארנקו והעניק לעני אלף רובלים. רק אז מסר העני לסוחר את שטר המכירה, תוך שהוא משבח את ה' ואת הצדיק מאפטא.
הסוחר ואשתו שאלו את העני לפשר הדבר, וזה סיפר להם את כל הסיפור.
האשה אמרה לבעלה שהיא רוצה ללכת אל הצדיק, ואכן בו ביום נסעה לשם.
כשנכנסה, אמרה לצדיק: "שמחה אני מאוד, שעל ידי התגלגלה הזכות להושיע את היהודי הנצרך, אך רצוני לשאול את הרבי: האמנם חלקו של בעלי בעולם הבא שווה אלף רובלים?"
השיב הצדיק: "כאשר מכר בעלך את חלקו לעוה"ב ברובל אחד, לא היה חלק זה שווה אפילו רובל אחד. אך לאחר מכן, כשקנה את חלקו תמורת אלף רובל, וסייע בכך ליהודי להשיא את בתו, חלקו לעוה"ב לא יסולא בפז".
אמר הרה"ג ראי"ל שטיינמן שליט"א, שיסוד הוא ביהדות: אין ערכו של מעשה טוב נמדד, אלא כפי שמעריך אותו האדם עצמו. שכר המצוות נקבע על פי יחסו של האדם למצוה שעשה. אם הוא יודע ומכיר בערכה הנצחי, והיא שווה בעיניו יותר מיהלומים, אזי הוא יקבל שכרו בעולם האמת, משום שאכן אין בכל חפצי העולם הזה מספיק כדי להעניק לו את תמורתה. אך הרשעים שהזדמנה להם מצוה, אינם מאמינים בכוחה העצום, אלא מקיימים אותה כדי לזכות לכבוד, או משום אי נעימות וכדומה. לאנשים כאלו ניתן לשלם על מצוה במטבעות של כסף, כבוד והצלחה מפני שזה כל מה שהיא שווה בעיניהם.

גדולתו של אדם הראשון

הקב"ה נטל את אדה"ר מהר המוריה, הניח אותו בגן עדן, הראה לו את הגן מקצהו ועד קצהו ואמר לו: "ראה, כל זה התקנתי לטובתך, אם תהיה טוב", ועשה אותו למלך על גן עדן. עיקר היותו שם היה כדי שיעבוד את ה' יתברך וישמור כל מצוותיו. כאשר המלאכים ושאר הברואים ראו את גדולת אדם הראשון נתיראו מאוד. הם היו סבורים שהוא אדון העולם ובאו להשתחוות לפניו. אמר להם אדה"ר: "בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי יְהוָה עֹשֵׂנוּ", והיה הולך לפניהם ואומר שירה לפני הקב"ה. אז בירכו הקב"ה ונתן לו שלטון על כל חיות השדה. המלאכים שירתו אותו, צלו לו בשר (הכוונה שהיה מאכלו רוחני), סיננו לו יין ונתנו לו מתנות. (ילקוט מעם לועז)

"הכל בפני שרה כקוף בפני אדם, שרה בפני חוה כקוף בפני אדם, חוה בפני אדם כקוף בפני אדם, אדם בפני שכינה כקוף בפני אדם". (בבא בתרא נח.)

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ... וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ..." (א, כו-כז)

לכאורה קשה, היאך נאמר שהקב"ה ברא את האדם "בצלמו ובדמותו", והרי אחד מעיקרי האמונה הוא, שהקב"ה - "אין לו דמות הגוף ואינו לו גוף", א"כ מה הכוונה בזה?

הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל כתב לבאר כי עניין "צלם ודמות" שנאמר כאן אינו כמשמעו, כי כתוב במפורש (ישעיה מ'): "ומה דמות תערכו לו?!", אלא פירושו - דמיון מה באיזה דבר, לא בגוף, אלא בתכונה מסויימת (כמו שדוד המלך ע"ה אומר: "דמיתי לקאת מדבר" שהוא עוף בודד, קולו כמו נהי והוא מעופף ממקום למקום, ואין הכוונה שלדוד המלך צמחו כנפיים, אלא לומר שהיה בודד, נע ונד במדבר ובוכה לה'). "צלם אלקים" פירושו, שישנה נקודת דמיון בין האדם לאלקיו, שיש בו תכונה מסויימת המאפיינת אלוקות.

ויש להבין, מדוע נאמר דווקא "בצלם אלקים" ולא שם אחר משמותיו של הקב"ה כמו הוי"ה? ויש לומר שלאדם יש דמיון דווקא לתכונה של שם "אלקים", שפירושו שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, במימדים אינסופיים. אך אין לאדם שום שייכות ודמיון לתכונת שם הוי"ה, שפירושו שהוא מהווה יש מאין את עצם המציאות, שהרי אין שום כח בעולם, מלבד הקב"ה, שהוא מהווה יש מאין.

הקב"ה ברא את כל הבריאה המופלאה, היקום וכל העולמות יש מאין, אך מאז כל רגע ורגע ממש הוא משפיע עליהם חיות (מתכונת שם "אלקים"), וכל מציאותם וקיומם תלוי בזה, ואם הקב"ה היה מסלק מהם כח השפעתו אפילו לרגע אחד, מיד היו כולם לאפס ותוהו.

האדם דומה ל"אלקים" בכך שהוא ממש (כמו הקב"ה) מחזיק בכל רגע ורגע את עצם המציאות, בכח מעשיו. עליו לדעת שכל העולם כולו תלוי בו, כי בכח מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הטובים הוא מקיים ונותן כח בעולמות העליונים, ומוסיף בהם קדושה ואור. ואם להיפך ח"ו הוא יכול להרוס ולקלקל בעולמות בלי שיעור, בכוחו של אדם להחריב את כל העולם ברגע אחד. וכתב הרמב"ם: "לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב. וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב. חָטָא חֵטְא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר: "וצדיק יסוד עולם", זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו".

האדם נברא "בצלם אלקים", ואמרו בשם הבעל שם טוב, שעיקר האדם הוא צלם דמות האדם שבו, וכל זמן שהוא שומר על עצמו שלא לעשות עברות, יש עליו צלם אלקים, והבהמות והחיות אינן יכולות לפגוע בו. אבל אם האדם עושה עברות ח"ו, גורם הוא לסילוק הצלם של "דמות אדם" ממנו, ואז החיות והבהמות אינן רואות בו אדם, אלא בהמה, ויכולות לפגוע בו.

רבי חיים בן עטר, ה'אור החיים' הקדוש, היה עוסק במלאכת הצורפות, בה היה בקי גדול ואומן מומחה. אך היתה לו הנהגה שברגע שהיה מגיע לסך הכסף הנצרך לכלכלת הבית, מאותו רגע לא קיבל יותר הזמנות לעבודות והיה עוסק בתורה, עד הרגע שבו תם הכסף, אז היה חוזר למלאכתו. פעם רצה המלך להזמין כתר מפואר משובץ באבנים טובות ומרגליות מעשה ידי אומן. הוא בירר מי הצורף הנאמן והמומחה ביותר שאפשר להטיל עליו מלאכה זו, וכולם המליצו לו בחום על הרב היהודי. הוא הזמין את הרב לארמונו המפואר, כיבד אותו מאוד, ביקש ממנו שיחל במלאכת השיבוץ והציע לו סכום עצום. למרבה הפלא, סירב הרב הקדוש לבקשה משום שהשלים את חסרונו לאותו שבוע ולא היה מוכן לבטל תורתו אפילו אם יענישו המלך. המלך כעס מאוד, נתן לו את חומרי הגלם ודרש שתוך שבוע המלאכה תיעשה. כאשר הגיעו השליחים לקחת את הכתר המפואר, הם נדהמו לראות שהרב עוסק בתורה ואפילו לא התחיל במלאכה.

אחר כבוד, הובל הרב הקדוש באזיקים אל המלך שיחרוץ את דינו על שפגע בכבוד המלך. המלך פסק להשליך אותו לגוב האריות. לעיני המלך והשרים הרב הושלך לבור מלא אריות רעבים, אולם לתדהמת כולם הרב התיישב במרכז, כל האריות באו אליו בהכנעה, התיישבו לצדו וליקקו את עפר רגליו. הרב החל ללמוד משניות בקול נעים מול "תלמידיו החדשים".

המלך והשרים נדהמו מהמחזה המיוחד. המלך שאל כיצד זה יתכן? ואחד המשרתים אמר שאולי האריות אינם רעבים. אותו משרת הושלך לעבר האריות, והם מיד קפצו עליו ואכלו את בשרו. אז הבינו כולם שהרב היהודי, ה'אור החיים', הוא איש קדוש. המלך פקד להוציאו מהבור, העניק לו מתנות רבות, ליווה אותו בכבוד גדול לביתו והבטיח לו שיותר לא יפריע לו בעבודת הקודש שלו.

וַיִּיצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים... (ב, ז)

באדם ישנם שני חלקים: חלק רוחני, אלוקי, וכמו שאמרו חז"ל: "מאן דנפח מדיליה נפח" (מי שנושף אויר זה מתוכו) - הקב"ה נפח באדם נשמה כביכול ממנו עצמו. ויש גם חלק גשמי - עפר מן האדמה.

ישנה ברכה מיוחדת על יצירת האדם - "אשר יצר את האדם בחכמה", אותה אנו מברכים מספר פעמים ביום. חתימת ברכה זו היא: "רופא כל בשר **ומפליא לעשות**". וכתב הרמ"א (או"ח ו') "ומפליא לעשות - במה ששומר רוח האדם בעצמו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי". וודאי שכל מעשי ה' ית' הם פלאי פלאים, כל פרט ופרט בבריאה - הכל פלא אחד מופלא ועצום. אולם הפלא הגדול מכולם, עליו נתייחדה ברכת "מפליא לעשות", הוא חיבור הנפש עם הגוף היוצר את היצירה ששמה "אדם".

הגוף הוא דבר גשמי, עפר מן האדמה כעצים ואבנים, לעומתו הנפש היא דבר רוחני. הרי שאלו שתי מציאויות שונות שאין שום קשר ביניהן. א"כ, כיצד ניתן לחבר גשמיות עם רוחניות? כיצד יתכן שהמושג הרוחני הנקרא "נשמה" יתחבר לאברים ולכוחות גשמיים?

לכן דווקא על חיבור מופלא זה בין הגוף לנשמה נאמר "ומפליא לעשות". כי הביטוי "פלא" מורה על דבר שיש בו סתירה לחוקי הטבע. הפלא הגדול ביותר הוא האדם. המילה "אדם" מורכבת משני חלקים: א' - דם. האות א' בכל מקום מבטאת **א**לוקות, רוחניות, עוצמה וקדושה. "דם" מבטא בשר וגשמיות. אולם החיבור בין האות א' לדם, בבחינת "הדם הוא הנפש", הוא היוצר את ה"אדם". (עפ"י שיחות הגרש"ד פינקוס זצ"ל)

האדם, בחיר הבריאה, יכול לבחור בין טוב לרע, בין דבר המביא לו תועלת רוחנית או גשמית לבין דבר הגורם לנזק. האדם יכול לעלות למדרגה הגבוהה ביותר, וכן גם להיפך, לרדת לתחתית המדרגה. האדם נברא מגוף ונשמה, הגוף מהווה משכן לנשמה, ושני הפכים אלו ביחד יוצרים את השלמות. הגוף מושך לחומריות, לתאוות ולהנאות העולם הזה, ואילו הנשמה מושכת לרוחניות. הנשמה דורשת רוחניות וכל הנאה גשמית לא תספק אותה.

בכפר אחד קטן ונידח התגורר אדם עשיר מאוד (ביחס לאנשי הכפר). הוא זכה לגור בצריף עץ, בניגוד לאחרים אשר גרו בבתים עשויים קש וחמר. היו לו גם סוס ועגלה, עיזים, תרנגולים ושדה, בה היה מגדל ירקות משובחים, אותם הוא היה מוכר בעיר הגדולה. בקיצור, כל מה ש"עשיר" צריך. בנוסף היו לו גם דברים שהוא ממש לא היה צריך - בעיות בשידוכים, הוא לא היה נשוי.

יום אחד, יצא העשיר הכפרי למכור את תוצרתו בעיר הגדולה. בהיותו בדרך שמע קולות המשוועים לעזרה מתוך הנהר. הוא קרב למקום וראה אדם לבוש בגדים מהודרים טובע בנהר. הכפרי קפץ למים והצליח להוציא משם את האיש שבינתיים איבד את הכרתו. הוא ביצע בו החייאה והביא אותו לעיר הגדולה. הוא הזעיק רופא כדי לטפל באדם שהציל ואז התברר שזכה להציל, לא אחר מאשר את המלך בכבודו ובעצמו. המלך הודה מאוד לכפרי שהצילו והחליט לתת לו לאשה את בתו הנסיכה. החתונה נערכה ברוב פאר והדר ולאחר שבעת ימי המשתה, לקח החתן המהולל את כלתו הנסיכה אל הכפר. הכפרי ידע שאשתו נסיכה עשירה ומפונקת ולכן דאג שיהיו בביתו כל הדברים הכי טובים שיכולים להמצא בכפר: מיטה עם מזרון (לא קש), שטיחים נאים עשויים מנצרים ואפילו כסא ושולחן. נשות הכפר הכינו לה את התבשילים הכי משובחים: מרק שעורים, פירה עם בצל וקציצות עשויות מבשר משובח (של עז זקנה).

הנסיכה נכנסה לביתה החדש ועיקמה את אפה המלכותי. כאשר היא טעמה מהתבשילים ה"משובחים", מיד היא הקיאה, וכל מה שניסו לרצות אותה, לא עלה בידם. כי הנסיכה מפונקת ורגילה לרמת חיים אחרת, כל ה"עושר" שיש בכפר אינו מתאים לה כלל וכל מה שנחשב שם לתענוגות, בשבילה נחשב לייסורים.

כך גם הנשמה בתוך הגוף אשר היא מואסת בכל תענוגי עולם, והמזון האמתי שלה הוא מזון רוחני: תורה, מצוות ומעשים טובים. (הסיפור מעובד מתוך משל שהביא ה'מסילת ישרים')

נפש האדם חוצבה מכסא הכבוד, מקור הנשמה מפנימיות הקדושה, וע"י הרכבתה על הגוף הגשמי נוצר אדם. ואכן מטרת כל התורה כולה לבנות את האדם השלם - שילוב אמיתי בין חומר לרוח. אנו, עם ישראל, איננו מפרידים בין השגת הרוחניות לבד, לבין השגת הגשמיות לבד (בניגוד לאומות העולם), אלא שאנו חפצים בחיבור ובהרכבה של שני הדברים כאחד - גשמיות עם רוחניות. מטרתנו לחיות את החיים הטבעיים, ובתוכם להכניס את הקדושה ואת הטהרה. זוהי צורת "אדם"!

באופן טבעי, כל יהודי, יהיה מי שיהיה, יכול להגיע לגדלות עד אין סוף! אדם שיש בתוכו נשמה קדושה שהקב"ה נתן אותה מעצמו כביכול. לא רק שהקב"ה אמר שתהיה

לנו נשמה, אלא "ויפח באפיו נשמת חיים". אדם מטבעו יכול להגיע לגדולות בתורה, בתפילה, ביראת ה', ברוחניות, בלי שום גבול.
אם הקב"ה נתן בנו נשמה קדושה, הוא נתן לנו אותה כדי שנשתמש בכח הטמון בה, וכלשון ה'מסילת ישרים': "בריאתו של האדם למצבו בעוה"ב היא, ועל כן ניתנה בו נשמה זאת, כי לה ראוי לעבוד, ובה יוכל האדם לקבל את השכר במקומו ובזמנו". (עפ"י שיחות הגרש"ד פינקוס זצ"ל)

בריאת חוה, ונתינת שמות לחיות

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לִרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ: וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיַּפֶּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה: וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹּאת: עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: (ב', יח-כד)

לכאורה קשה, מדוע לאחר שהקב"ה אמר שלא טוב לאדם להיות לבדו, הוא קודם מביא לאדם את כל בעלי החיים כדי שיקרא להם שמות, ורק אח"כ בורא ממנו את חוה אשתו? מדוע הם לא נבראו באותו זמן? מדוע היה צריך לברוא את חוה מתוך גופו של אדם?
נאמר במדרש: "**וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לִרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ**" - מלמד שהעבירן כולן לפניו לקרות להן שמות, וקרא לכל אחד ואחד מהן שם לפי מה שהוא, ולפי מה שהסתכל בהן ידע סוד כולן, ואותם השמות עומדים לדורות, שנאמר "וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ". ולמה הביאן אצלו? להראות למלאכי השרת חכמתו של אדה"ר. בשעה שביקש הקב"ה לברוא אדם נמלך במלאכי השרת, אמר להם: "נעשה אדם", אמרו לפניו: "רבון העולמים, "מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ", אמר להם: "אדם זה שאני מבקש לברוא, חכמתו מרובה משלכם", הביא לפניהם את הבהמה, ואת החיה, ואת העוף, אמר להם: "זה מה שמו?", ולא היו יודעין. העבירן לפני אדם, אמר לו: "זה מה שמו?", אמר: "זה אריה, זה חמור וזה גמל". "ואתה מה שמך?" אמר לו: "אני נאה להקרא "אדם" שנבראתי מן האדמה", "ואני מה שמי?", אמר לו: "לך נאה להקראות "אדני" שאתה אדון לכל בריותיך", אמר רב אחא: "אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי"

- הוא שמי שקרא לי אדם הראשון. חזר והעבירן לפניו זוגות, אמר: "לכל יש בן זוג ולי אין בן זוג!" ולאדם לא מצא עזר כנגדו, אתמהא, ולמה לא בראה לו תחלה? אלא צפה הקדוש ברוך הוא שהוא עתיד לקרות עליה תגר לפיכך לא בראה לו עד שתבעה בפיו, כיון שתבעה מיד "ויפל ה' אלהים תרדמה" וגו'. (מדרש הגדול, בראשית)

שמו של דבר זהו מהותו. לאדם ניתן כח מיוחד, כח הדעת, שעל ידו הוא יודע להגדיר דברים לאמיתות פשיטותם, ולהעניק להם את שמם המתאים. אדם הראשון ידע בחכמתו לכוון לאמת ולקרוא שמות לפי שורשו הרוחני של כל בעל חיים, וכך "**הוא שמו**" באמת, מיסודו וטבעו.

אריה - מטיל יראה בהופעתו, "אריה" בגימטריה "גבורה".

חמור - מלשון חומר, בהמה חסרת אצילות ודעת, ומסמלת יותר מכל את כבדות ועצלות החומר הבהמי.

גמל - **גבעה מעל** (דבשת), וגם **גרה מעל** (שהוא היחיד שמעלה גרה בלי הפרסת פרסה), הוא גם מסוגל ל**הגמל** זמן רב ממזון ושתיה וגם **גומל** טוב לבעליו ומשרתו נאמנה. (עפ"י 'הצופן')

ולכאורה קשה, אם לכל הבהמות והחיות קרא האדם שם שיש בו משמעות עמוקה לתכונות שיש בכל אחד ואחד מהם, מדוע לעצמו קרא "אדם" על שם הגוף שנברא מהאדמה, ולא קרא לעצמו על שם החלק הרוחני שבו שהוא העיקר?

הסבא מסלבודקא כתב שדווקא בשם זה גילה האדם את עצמיותו האמתית שבה נעוץ כל יסוד מהותו. אמנם אדה"ר הכיר שמצד אחד גדול הוא מאוד ונעלה על כל הברואים, עד שהקב"ה התפאר בו ואמר למלאכים "ראו שחכמתו גדולה משלכם", ואפילו המלאכים טעו בו ובקשו לומר לפניו "קדוש". אולם מצד שני הוא הכיר שהוא נברא מהאדמה, ועליו ללכת ולעלות ממדרגה למדרגה, ובגלל סטייה כלשהי בעלייתו, עלול הוא לרדת בבת אחת למדרגות הפחותות ביותר.

הראשונים ביארו שהשם "אדם" הוא גם מלשון "אֲדַמֶּה לעליון". כלומר תכלית בריאת האדם היא כדי שיתעלה מהגוף והחומריות וידמה לקב"ה. כיצד? אמרו חז"ל: "לְלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְדָבְקָה בּוֹ" - במידותיו - מה הוא רחום, אף אתה היה רחום... חנון... גומל חסדים... קדוש... וכן בכל המידות. הקב"ה ברא אותנו כדי להיטיב לנו, וגם עלינו לדבוק במידותיו ולהשתדל להיטיב לסובבים.

וכתב הרמח"ל (ב'דרך ה'' פ"ב), שכדי להדבק בקב"ה לעתיד לבוא, צריך להדבק במידותיו בעוה"ז, ועיקר הדבקות במידותיו של רחום וחנון וגומל חסדים, זה לאחר הנישואין, שצריכים הבעל והאשה להיטיב האחד לשני תמיד.

לפי המדרש שהבאנו לעיל, הקב"ה ברא את האשה לאחר שאדה"ר קרא שמות לחיות, כדי שהוא יראה שלכל החיות יש בן זוג ואז גם הוא ירצה ויבקש. ואז אם יהיו תלונות, הקב"ה יגיד לאדם: "אתה ביקשתן!"

אולם אפשר לומר גם דבר נוסף, עפ"י הנאמר לעיל, שכאשר אדה"ר קרא שמות לחיות, עשה זאת לפי המהות והתכונה שיש לאותה החיה. כאשר הוא רצה לקרות שם לעצמו הוא לא היה יכול משום שלא הכיר את תכונותיו. הוא לא יכול היה לדעת אם כעסן הוא או רגוע, קמצן או בזבזן, עניו או גאוותן וכד', משום שהיה יחידי ולא היה לו על מי לכעוס או למי להעניק.

כאשר הקב"ה ברא את האשה והביאה לאדה"ר, אז קרא לעצמו "איש" ולאשתו קרא "אשה" משום שהבין שכל המידות והתכונות הן מיסוד האש וצריך לעבוד עליהן. עיקר מידותיו של האדם באות לידי ביטוי בהיותו בביתו, שם הוא אינו חושש מהסובבים ולא עושה "הצגות" להראות כמה שהוא נחמד וטוב לב.

הקב"ה ברא את האשה מהאדם. דבר זה בא לרמז לתפקיד האשה בעולם, שמעצם בריאתה היא קשורה לאיש לעזור לו ולהשלימו, ואין האשה כורתת ברית אלא עם בעלה, ואין האיש שלם אלא ע"י אשתו. רק כאשר שניהם ביחד הם נקראים "אדם", כמו שנאמר: "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת **שְׁמָם** אָדָם", ובשותפותם הם בונים בית לשכינה.

תכלית זיווגו של האדם שונה מתכלית החיות והבהמות, כי עניין הבהמות והחיות הוא להביא תולדות לקיום מינן. בעלי החיים אינם מקפידים על בן זוגם ולכן הקב"ה ברא אותם כל אחד בפני עצמו. אולם האדם נברא כדי לעבוד את בוראו והאשה משלימה אותו ועוזרת לו לקדש את עצמו שלא יחטא, ובכך יוכל לגדול ביראת שמים ובלימוד התורה הקדושה. וכתב הטור (אה"ע א'): "כל מי ששרוי בלא אשה שרוי בלא טובה בלא ברכה בלא דירה בלא תורה בלא חומה בלא שלום ואמר רבי אלעזר: כל מי שאין לו אשה אינו אדם".

האיש והאשה הם גוף אחד כי התכלית שלהם אינה רק לתולדות או להנאה עצמית, אלא להשלים האחד את השני כדי שיוכלו לעבוד את ה'. האשה היא "עצם מעצמו ובשר מבשרו" של האיש, והם גוף אחד, משום שגם נשמותיהם נחצבו ממקום אחד. ובספר הזוהר הקדוש (ויקרא פא.) נאמר, שאיש בלא אשה הוא פלג גופא (חצי גוף). שלמות נשמתם היא רק אם שניהם יהיו ביחד ע"י נישואין. עליהם להתקדש יחדיו ולהשלים תיקון נפשם ע"י שיקימו את ביתם לשם שמים, להעמיד בנים צדיקים, ובכדי שהאשה

תשלים את תיקון נפשו, תהיה לו לעזר בעבודת ה' וכדי שיהיה לו על ידה "פת בסלו", ובכך יהיה שלם בתורה וביראת ה'.

"איש ואשה **שזכו** שכינה ביניהם, **לא זכו** אש אוכלתן" (סוטה יז.). גם באיש וגם באשה יש את המילה "אש", אך יש בהם גם אותיות י"ה, שהוא כינוי לשכינה. אם הם **זוכים** להשלים נשמתם, כוונתם לשם שמים והם מכבדים האחד את השני, הם **זוכים** לכך שהשכינה תשרה ביניהם, תהיה להם סייעתא דשמיא **ויזכו** לבנים צדיקים, כמו שאמרו: "שלושה שותפים באדם: אביו, אמו והקב"ה".

ואיך אפשר **לזכות** לכך? אם כל אחד מהם ירגיש שהוא **זכה** בבן הזוג בתורת מתנה, "**זכיה**", ולא ירגיש שמגיע לו. אם כל אחד ירצה לתת לשני ולא רק לקבל ולקחת מהשני. אם כל אחד יוותר "**ויזכך**" את עצמו, ינסה להתאים את עצמו לבן זוגו ולא ירצה לשנות את השני - אז הם "**זכו**".

פעם אחת היה ביער צבי עם קרניים מפותלות, ארוכות ויפות. בכל פעם שהיה נרדף מבני אדם או מחיות רעות, היו קרניו מסתבכות בענפים ובסבך העצים, והיה ניצל בנס. ומכיוון שלא רצה יותר לסמוך על הנס, החליט הצבי לנסר את כל עצי היער, כדי שלא יפריעו לו במנוסתו. הוא קנה מסור חשמלי והחל במלאכה. פגשו בו חבריו והציעו לו: "במקום לנסר את כל עצי היער, פשוט תנסר את הקרניים שלך". אל תנסו לשנות את השני, נסו להשתנות בעצמכם.

חטא עץ הדעת

עד כה ראינו נוראות מגדולתו, חכמתו וקדושתו של אדם הראשון, וישנם בחז"ל עוד מאמרים רבים ונפלאים על מדרגתו קודם החטא. עלינו להבין שגם מצב הבחירה שלו היה שונה לגמרי מזה שלאחר החטא. וכן ביאר רש"י ז"ל בפירושו לתורה (בראשית ב', כ"ה): "ולא יתבוששו - שלא היו יודעים דרך צניעות להבחין בין טוב לרע, ואף על פי שנתנה בו דעה לקרות שמות, **לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע**".

אמנם גם קודם החטא אדה"ר היה בעל בחירה, להטות את עצמו לטוב או לרע, כי זו תכלית כוונת הבריאה (וכן נאמר במדרש הגדול: "ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע" - מלמד שהכל בגן עדן. מי שמבקש עץ חיים הוא מוצא בו, ומי שמבקש עץ הדעת טוב ורע הוא מוצא בו, ולפניו שתי דרכים, אחת לזו ואחת לזו, ואדם מהלך באיזה שביל שירצה. רצה לזכות, הרי הפתח פתוח, רצה לחוב, הרי הפתח פתוח ורע מצוי לו"). אולם אז לא היו כלולים בתוכו כוחות הרע (כי היה כולו קודש, ישר ומזוכך) אלא שהיו חוץ ממנו, והבחירה היתה

אם להיכנס ולבוא אל כוחות הרע, כמו שאנו יכולים לבחור אם להיכנס לתוך מדורת אש בוערת.

עכשיו במצב שלאחר החטא, היצר הרע נמצא בתוכנו, ולכן דבריו נשמעים לנו בגוף ראשון: "אני רוצה", "אני מתאווה", ואילו היצר הטוב מדבר אלינו בגוף שני: "אתה מחויב", "אסור לך", ועלינו לערוך מלחמה קשה נגד היצר הרע ולהקשיב ל"קול הטוב". אבל אצל אדה"ר הרע היה חוץ ממנו, ולכן היצר הרע היה צריך לבוא אליו "מבחוץ" כדי לפתותו. וברור שפיתוי כזה לא היה יכול להביא את אדה"ר למחשבה: "אני מתאווה לעשות כך", כי להתאוות דבר שהוא נגד רצון ה' היה אצלו דבר מופרך לגמרי, נגד המציאות, וכמו שאדם ירצה להיכנס לתוך האש.

וא"כ צריכים אנו להבין, כיצד יתכן שאדה"ר נכשל בחטא עץ הדעת?

כידוע, כל דבר קטן וגדול בתורה לא נכתב סתם, אלא כדי ללמד אותנו משהו מתוך ההתבוננות בדברים. ישנם "שבעים פנים לתורה" וכולם אמת, ואנו בע"ה נביא שתי דרכים:

ביאור א':

לפני שנבאר, יש להתבונן בפסוקים המתארים את חטא עץ הדעת:

הקב"ה בורא את האדם ומצווה אותו שלא לאכול מעץ הדעת:

וַיְצַו יְהוָה אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל, וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: (ב, טז-יז)

לאחר מכן הקב"ה בורא את חוה, ובפרק ג' אנו גם פוגשים את הנחש שמפתה את חוה לאכול מהפרי האסור:

וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכֹּל עֵץ הַגָּן. וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל הַנָּחָשׁ מִפְּרִי עֵץ הַגָּן נֹאכֵל, וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְּעוּ בּוֹ פֶּן תְּמֻתוּן:

ולכאורה קשה: מדוע חוה שינתה? בציווי לאדם לא נאמר **מפרי העץ** אלא **מעץ הדעת**, וכן לא נאמר איסור נגיעה, ועוד לא נאמר לשון ספק **פן תמותון** אלא: "ביום אכלך ממנו **מות תמות**", ומהו לשון "**אף** כי אמר אלקים" שבדברי הנחש?

וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תְּמֻתוּן, כִּי יֹדֵעַ אֱלֹהִים כִּי בְּיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וִהְיִיתֶם כֵּאלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע. וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם וְנֶחְמָד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל:

ויש לשאול: איך ידעה כי טוב העץ למאכל לפני שטעמה ממנו? ועוד מדוע כתוב קודם למאכל ואח"כ תאווה לעיניים? לכאורה הסדר צריך להיות הפוך - קודם רואים ואח"כ טועמים. ומנין ידעה שהעץ משכיל קודם שטעמה ממנו? ולמה לפעמים נקרא עץ ולפעמים נקרא פרי?

דבר נוסף הטעון ביאור - כיצד עבר אדם על הציווי בלא דין ודברים ובלא מלחמה, "ותתן לאישהּ עמה ויאכל", מיד, בלי ויכוח, הרי אפילו חוה לא אכלה מיד, כמו שאמרה אח"כ: "הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי וָאֹכֵל", ופירוש השיאני - פיתני והטעני.

ועוד, אינה מובנת תשובתו של אדם לשאלת הקב"ה מדוע עבר על הציווי:

"וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה לִּי מִן הָעֵץ וָאֹכֵל"

אפילו קל שבקלים לא ישיב תשובה כזו, וכל שכן לפני המלך (אם המלך יאסור משהו על מישהו, לא יתכן שיעבור על ציווי המלך בגלל שמישהו אחר יתיר לו, איזה מן תירוץ הוא זה?!).

וכן גם לא מובן העונש:

וּלְאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ וַתֹּאכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:

מדוע אדם עצמו לא נענש אלא רק האדמה נענשה "ארורה האדמה בעבורך", ובעקיפין גם האדם סובל, מה אשמה האדמה? מדוע לא התקיים ביום אכלך ממנו מות תמות? ומהו: "אשר צויתיך **לאמור**", ומה השייכות לסיבת העונש?

ועתה נבוא לבאר בס"ד:

ה'אור החיים' הקדוש כתב, שאדם הראשון נצטווה שלא לאכול מעץ הדעת, והכוונה שלא לאכול אפילו מהעץ עצמו (מהגזע), ובמילה "לאמור" אדם נצטווה לומר את הציווי לחוה, שנבראה לאחר הציווי. אבל למעשה, אדם שינה מעט כאשר אמר לחוה את הציווי - הוא לא אמר לה שאסור לאכול גם מהעץ עצמו, משום שחשב שאין שום צורך לאסור זאת, הרי אין עניין לאכול גזע של עץ, ובזה טעה כי אמנם אין שום טעם בגזעי העצים, אך כל זה בשאר העצים, אולם בעץ הדעת היה טעם אף לגזעו.

והשינוי השני הוא מה שאסר עליה אף הנגיעה, וכתב ה'פנים יפות' שאמנם כוונתו היתה טובה, לאסור משום גדר וסייג, ואמר לה שה' אמר: "לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְּעוּ בּוֹ פֶּן תְּמֻתוּן". ואמנם לשון פן הוא לשון ספק אך לא אמר פן על איסור האכילה, רק על איסור הנגיעה וכוונתו היתה לומר שאסור לגעת שמא מתוך הנגיעה תבוא לאכול ובזה תבוא לידי מיתה. ובזה היה מקום לאשה לטעות שלשון הספק הוא גם על איסור האכילה.

דבר נוסף שטעתה בו האשה, הוא סיבת המיתה באכילת הפרי. היא חשבה שהפרי עצמו ממית, שהוא סם המוות, ולכן ה' אמר להם שלא לאכול ממנו, אך למעשה האיסור לאכול הוא משום עצם הציווי "לא תאכל ממנו", ואילו "מות תמות" הוא עונש על העברה.

כתב המלבי"ם שהנחש שאל את חוה למה **ציווה** אלקים ולמה אמר כי מות תמות, הלא "אף כי **אמר** אלהים", אם היה רק אומר וגוזר שיהיה כן גם אז לא הייתם יכולים לאכול, כי מי יוכל לשנות גזרתו. ואפילו אם היה אומר שלא לאכול מכל עץ הגן, שאינם ממיתים, לא הייתם יכולים לאכול, כמו שלא יוכל השור לאכול בשר מפני שהוא נגד טבעו, כי גזרת ה' הוא טבע הדברים שאי אפשר לשנותם.

והאשה השיבה שאין אנו דומים לכל הנבראים המוטבעים במעשיהם, לנו יש אפשרות לעשות או לחדול כי אנחנו בעלי בחירה, ומפני אמירה וגזרה בעלמא לא נחדל מלאכול, "**כי מפרי עץ הגן נאכל**", כוונתה שגם אם היה ה' אומר שלא נאכל מפרי עץ הגן, היינו יכולים לאכול מצד בחירתנו החופשית, אבל באמת את שאר העצים לא אסר לנו. "**רק מפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו**", הוא אסר לנו רק את עץ הדעת, ולא מצד גזרה, אלא רק מצד שהזהיר אותנו **פן תמותון**, שהוא סם המוות.

אומרים חז"ל (בראשית רבה) שהנחש דחף את חוה וגרם לה לגעת בפרי, הנחש אמר לה שכשם שאין מיתה בנגיעה כך גם אין מיתה באכילה (ובפרט שלשון "פן" הוא ספק, ועתה התברר הספק), והאברבנאל כתב שהנחש אף עלה לעץ ואכל מפירותיו ולא ניזוק כלל, אז אמר לה "**לא מות תמותון**", אין כח בפרי להמית, א"כ ה' אסר עליכם לאוכלו כדי שלא תהיו כמותו.

כתב ה'אור החיים' הקדוש שכאשר חוה ראתה שאין מיתה בנגיעה, שלחה ידה ואכלה מהעץ ולא מהפרי (כי חשבה שאין איסור בדבר). "**ותרא האשה כי טוב העץ למאכל**" פירוש: גוף האילן וענפיו, ראתה שיש בהם טעם, מה שאין בגזעי שאר האילנות. אח"כ נתנה דעתה להסתכל במראה הפרי וראתה "**כי תאווה הוא לעיניים**" (הוא - הפרי), "**ונחמד העץ להשכיל**", פירוש: שהרגישה בו ההשכלה. ובזה נתאמתו בעיניה דברי הנחש שאמר לה שהפרי אינו ממית, ובפרט שטעמה בעץ טעם טוב. וכתב הר"ן (בדרוש הראשון) וז"ל: "כבר כתבו החכמים כולם, שהוא מן הנמנע שהסמים הממיתים יהיה ריחם וטעמם וקורבתם נאות לגוף, וכל מה שימצא שיהיה ערב בטעמו נאות בריחו אי אפשר שיהיה מכלל סמי המות". לכן גם האמינה לנחש שאמר לה טעם שהבדילם ה' מאכילתו הוא לבל יהיו

שווים אליו, לכן כבר לא חששה לאכול מהפרי עצמו, "**ותקח מפריו ותאכל**" דקדק לומר מפריו כי מעצו כבר אכלה קודם. ובזה מובן למה לפעמים מזכיר עץ ולפעמים פרי.
אח"כ נתנה לבעלה, והוא לצד חיבתו כדי שגם הוא יהיה לאלקים. וכתב האוה"ח הקדוש שכאשר הביאה האשה לאדם את הפרי האסור, לא אמרה לו שמביאה לו מעץ הדעת. וכוונת האדם במה שהשיב: "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה לִּי מִן הָעֵץ וָאֹכֵל", שלא ידע דבר, כי האשה הביאה לפניו ואכל ואינו חייב לשאול על המוגש לפניו מנין דבר זה. ודקדק לומר "**אשר נתת עמדי**" שלא לחייבו לחפש ולדקדק אחריה לדעת מה מובא לפניו, כיוון שהאשה ניתנה לו מהקב"ה לעזר ולהועיל, ואין רע יורד מהשמים, לכן אינו צריך לבדוק אחריה, כי מן הסתם מעשיה נאים.
לפי זה, אין ביד אדה"ר עוון אלא שוגג, ואפשר שדין אונס יש לו כי לא היה לו לחשוד באשתו שתאכילהו דבר אסור, כיוון שניתנה לו מאל עליון. ולפי זה מובן גם מדוע לא מת באותו יום (שוגג אינו חייב מיתה), וה' לא קילל את האדם עצמו, רק את האדמה ובזה יש עונש באופן עקיף לאדם. ומגיע לו עונש עקיף כיוון שהחטא נגרם על ידו באופן עקיף בזה ששינה באמירת הציווי לחוה (הוא היה צריך לומר לה בדיוק מה שנאמר לו, וזה לשון "לאמור").
ובאשר למה ששאלנו מדוע אשמה האדמה ועל מה נענשה, יש להקדים מה שאמרו חז"ל: הקב"ה ציווה על האדמה: "תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע **עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי** לְמִינוֹ אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ עַל הָאָרֶץ", והכוונה שאדמה תוציא אילנות כאלו שיש בהם טעם גם בגזע העץ כמו שבפרי. אבל למעשה הארץ לא עשתה כן, שנאמר: "וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ **וְעֵץ עֹשֶׂה פְּרִי** אֲשֶׁר זַרְעוֹ בוֹ לְמִינֵהוּ וכו'" (בראשית א', יא'-יב').
רק בעץ הדעת היה טעם בגזע כמו בפרי, וזה נתן לחוה מקום לטעות, ומזה נגרם החטא כמו שביארנו לעיל. (באר יעקב)
הנחש פיתה את חוה והטעה אותה, וכך עושה היצר הרע לכל אחד מאתנו. הוא מציע לנו ללכת אחר תאוות והנאות העולם הזה, אולם אם רק נתבונן נראה שכל תשוקת וחמדת העוה"ז אינן אלא בבחינת דמיון כוזב. רואים אנו בחוש בכל ענייני העוה"ז, שההשתוקקות אליהם גדולה לאין ערוך מהתענוג שיש בהם באמת. בשעה שאדם חומד דבר מסוים, נדמה לו כאילו הוא דבר נפלא ותענוג גדול, אולם כאשר הוא מגיע לדבר שרצה הוא מתאכזב ואינו מוצא את סיפוקו, וכך הוא בכל סוגי התאוות והתענוגים.
נמצא שכל הרודף אחר העוה"ז, רודף להשיג דבר שאינו בנמצא כלל, מכיוון שאותה ההנאה הנחשקת איננה קיימת. כל ענייני העוה"ז והנאותיו הם קטני ערך מאוד, ורק

הדמיון והתשוקה מגדילים אותם. תשוקה דמיונית וכוזבת זו, התחדשה לאדם אחר שאכל מעץ הדעת. אז נולדה באדם התשוקה המוטעית להשתוקק לדבר בדמיון שקר בהנאה שאינה קיימת כלל, ואפילו בדבר שהוא רע ואין בו הנאה כלל, יכול הוא לסבור בדמיונו שהוא טוב להשתוקק לו. ואפשר שזהו ביאור "עץ הדעת טוב ורע", שהדעת סוברת שהוא טוב, ובאמת הוא רע, וזה היה טבעו של אותו הפרי, שהאוכל ממנו ישיג מדה זו של דמיון מוטעה ובלבול הדעת. (בית הלוי)

ביאור ב':

קודם החטא אדם הראשון לא השיג את הרע כמציאות כלל, אלא ידע בבירור שהרע אינו אלא שקר ודמיון, ושהאמת היא המציאות המוחלטת. הוא ידע שאם יאכל מעץ הדעת אפשר להשיג ולהבין מציאות הרע. וכבר ביארו בשם האר"י ז"ל שאדם הראשון התכוון לשם שמים, הוא רצה להגביר את הניסיון ע"י הכרת הרע ולעמוד בו, ובכך להגדיל כבוד שמים.

חטאו היה בכך שהיה עליו להבין שאין להמרות את ציווי ה', על אף כל החשבון. מחשבה כזו, שאפשר לעשות אחרת מדברי ה', באה מחוסר שלמות בידיעת עניין יחודו - שאי אפשר להפיק תועלת על ידי עשיה נגד רצונו, ושעבודת האדם היא להתבטל בפני רצונו.

נמחיש זאת במשל:

מלך אחד שלח את אחד משריו הנכבדים לשליחות חשובה במדינה השכנה. לפני שהשר הלך, ציווה עליו המלך: "לא משנה מה יגידו לך, אל תוריד את החולצה!"

כאשר הגיע השר לאותה המדינה, כולם כיבדוהו. הוא נפגש עם המלך של אותה מדינה, והם חתמו על הסכמים מאוד חשובים. בשלב מסוים פונה אליו המלך בלחישה: "ישנה שמועה, שפעם אחת כשהיית שיכור, לקחת סכין ודקרת את עצמך בבטן. האם זה נכון?"

"מה פתאום", השיב השר, "זה שקר וכזב". "אני דווקא נוטה להאמין לזה ואפילו מוכן להתערב על מיליון דולר, שיש לך צלקת". השר חשב, הרי זו דרך קלה להעשיר את קופת המדינה, ואם המלך היה יודע שזה כך, בוודאי שהיה מסכים לזה, והוא בטח יכעס אם אני לא אסכים, הרי זה בזיון למלכנו שיש שמועה ששר חשוב במדינתו השתכר ופצע את עצמו.

השר פשט את חולצתו, הראה לכולם שאין לו צלקת ובכך רומם את כבוד מלכו. המלך של אותה מדינה התנצל, והגיש לשר המחאה על סך מיליון דולר.

השר חזר מאושר למדינתו וביקש להפגש עם המלך. הוא ניגש בשמחה למלך והכריז: "הרווחתי מיליון דולר לטובת קופת המדינה!", אולם המלך הראה לו פנים זועפות ואמר: "טיפש, אני התערבתי עם המלך השכן על 10 מיליארד דולר שלא תוריד את החולצה". עבד צריך לעשות בדיוק מה שהמלך אומר לו, בלי לנסות להתחכם, עליו להתבטל ביטול מוחלט למלכו.

חטאו של אדם הראשון היה בכך שניסה להתחכם במקום להתבטל למלך, בכך היה חוסר של המלכת ה' ופגם באמונה. וכתב ר' נתן ב'ליקוטי הלכות': כשאדם מקדש עצמו ומאמין בה' ית' ושם כל לבו להודות לקב"ה על כל דבר ודבר שרואה או נהנה ממנו להגדיל שם ה', ע"י זה דוחה זוהמת הנחש וזוכה שיוגמר אצלו תיקון כל הדברים בנקל ומשיג כל צרכיו בלי עמל ויגיעה. כי עיקר התיקון ע"י הגדלת שם ה' וכפי מה שזוכה להגדיל שם ה', כך יזכה להנצל מזוהמת הנחש, מעצבות וזוכה לקבל פרנסתו בנקל משם ה', ששם עיקר הבטחון על כל הצטרכות האדם ועל כל הישועות.

תוצאות החטא

* בשעת הבריאה היה גמר תיקון כל העולמות תלוי באדה"ר, שאם לא היה אוכל מעץ הדעת, היה זוכה לגמור תיקון כל הדברים בגשמיות וברוחניות, בלי עמל ויגיעה, רק ע"י תפילה, הכל באותו יום. אך ע"י חטאו פגם וקלקל כל העולמות. (עפ"י 'ליקוטי הלכות' או"ח שבת ה', ה')
* חטאו של אדה"ר גרם לשינוי המזלות, שהכוכבים שינו את מסלולם וזה השפיע לרעה בכל העניינים. (עפ"י מדרש רבה)
* אילו אדה"ר לא היה חוטא, היינו מיועדים להיות קרובים לשכינה וליהנות מזיוה, כמו שהיה לאדה"ר בגן עדן. אבל אותו החטא גרם להסתלקות השכינה, ומאז אנו סובלים. (ילקוט מעם לועז)
* כאשר חטא אדה"ר נפגמו כל הניצוצות של נפשו רוחו ונשמתו. (שער הגלגולים)
* מפרשי התורה כתבו שאדם הראשון נברא בצלם אלקים, מהול וזך, בלי ערלה שהיא מכח הטומאה, עד שמלאכי השרת כמעט טעו בו ורצו לומר לפניו קדוש.

כאשר הנחש החטיא את חוה, הטיל בה זוהמה, שהיא קללה של טומאה. מהפסוק: "אֶל הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבָּה אַרְבֶּה עִצְּבוֹנֵךְ וְהֵרֹנֵךְ", דרשו חז"ל, שהאשה נענשה להיות בעיצבון, בטומאה ובנידה. "בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים", זו טומאת הלידה. מה שנענשה בדמים הוא מידה כנגד מידה, היא גרמה למיתה בעולם שהיא בגדר של שפיכות דמים וטומאה (טומאת

מת), שנאמר: "בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת", ולכן נענשה בטומאה של דמים (נידה, בתולין, לידה).

אדם הראשון שלא המתין, ואכל מהפרי קודם זמנו, שהוא בבחינת ערלה (עפ"י המקובלים, אם היה ממתין, הפרי היה מותר באכילה בליל שבת), נענש גם בכך שנוצרה בו ערלה, לזאת רמזו חז"ל (סנהדרין לח:) באומרם: "אדם הראשון מושך בערלתו היה".

כפי שביארנו לעיל, חטאה של חוה היה חמור ועמוק יותר מאשר חטאו של אדם הראשון, שהיה חיצוני ועקיף שלא ידע שאוכל מהפרי האסור. לכן חוה נענשה בטומאה פנימית חזקה, שלא ניתן להסירה לצמיתות (שחוזרת ונטמאת), ואילו אדם נענש בטומאת הערלה, שהיא חיצונית וניתן להסירה ע"י כריתת הערלה.

הקב"ה ברא את האדם מתוקן בלא ערלה, אולם חטאו גרם לטומאה וזה בא לידי ביטוי בערלה. ומכיוון שהאדם חטא, עליו דווקא מוטל להסיר את הערלה שהיא תוצאה של החטא.

באדם הראשון היו תלויות כל הנפשות אשר עתידות לצאת ממנו, וכאשר חטא כולן טעמו טעם חטא ועליהן להריק תחלואיהן. הקב"ה נתן לעם ישראל תורה ומצוות שמטרתם לצרף ולנקות את הלכלוך שדבק בנפש האדם מחמת החטא הקדמון. כל מצוות "לא תעשה" נועדו כדי להסיר תחלואי הנפש, וכל מצוות "עשה" נועדו כדי להאיר את בחינת הנפש, כיוון שבעצם החטא הקדמון הוחשכו מאורי הנפש.

ויש קשר בין טומאת הלידה לטומאת הערלה, ששניהם הם תוצאה של החטא הקדמון (ולכן נאמר: "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר **וְטָמְאָה** שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא, וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי **יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ**), ומכיוון שחוה היתה הגורם לחטאו של אדם, לכן גם התיקון של הסרת הערלה, תלוי בטומאת הלידה. "עובר ירך אמו", וכאשר הוא יוצא מן הרחם אף הוא נטמא בטומאת הלידה. המילה, דהיינו הסרת הערלה, היא גילוי שם ה' באדם, לכן צריך להמתין עד שיעברו עליו שבעה נקיים וביום השמיני ימול.

בחטא עץ הדעת, נפגמו ונתקלקלו גם כל ימות השבוע, מלבד יום השבת. המגיד מדובנא אמר על כך משל: אדם עשיר מאוד קנה בדים יקרים כדי לתפור בהם חליפה יוקרתית, עבור בר המצוה של בנו יקירו. הוא מסר את הבדים לחייט המומחה ביותר, כדי שיתפור לו מכנסיים, ווסט ומעיל. יום לפני בר המצוה, לקחו הוא ובנו את המכנסיים והחליפה שכבר היו מוכנים כדי למדוד. הילד הלך כמה צעדים מחוץ לחנותו של החייט כדי להתרגל לחליפה, אך לפתע עברה מכונית והשפריצה עליו כתמי שמן וזפת שהיו על

הכביש. המכנסיים והמעיל התלכלכו בלא תקנה, אולם הווסט שנשאר אצל החייט לא נפגע כלל.

כאשר אדם הראשון חטא, היה זה ביום השישי, כל הימים שהיו לפניו, גם הם נפגעו, אולם השבת שעדיין לא היתה בעולם, נשארה טהורה. כאשר אדה"ר גורש מגן עדן השבת הגנה עליו (ואילולי כן, לא היה העולם עומד), כי חטאו של אדה"ר כלל את כל החטאים שבעולם, ועיקר ההגנה וההצלה הוא שבת, כי ע"י קדושת השבת נמשכת קדושה מיוחדת שעל ידה זוכים לתשובה ולתיקון כל העוונות.

אדם הראשון עשה תשובה

לאחר שאדה"ר התאושש מתדהמתו, התברר לו מה עולל לעצמו ולכל באי עולם, וכיצד פגע בחטאו בכל העולמות, הוא התחרט מאוד על מעשהו אשר בעטיו גרם נזקים עצומים לתכלית הבריאה ומטרתה.

נאמר במדרש: "ויצא קין מלפני ה'" - מלמד שיצא מדינו (לאחר שהרג את הבל אחיו) שמח. פגע בו (פגש אותו) אדה"ר, אמר לו: "מה נעשה בדינך?", אמר לו: "עשיתי תשובה ונתפשרתי". התחיל אדה"ר מטפח על פניו, אמר: "כך הוא כוחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע?!" (בראשית רבה כב, יג)

הוא קיבל על עצמו לשוב בתשובה ופרש מהעוה"ז. 130 שנה היה שרוי בתעניות וסיגופים. הוא פרש מחוה אשתו והיה לבוש עלי תאנה. כאשר שקעה החמה היה בצער גדול ואמר: "אוי לי שגרמתי שהעולם יחשך". ביום השני, כאשר עלה השחר, שמח שמחה גדולה ואמר: "כנראה שמנהגו של עולם הוא כך". הוא בנה מזבח והקריב עליו קרבן לפני ה' ית'. (ילקוט מעם לועז)

ביום ראשון נכנס למי הגיחון עד שהגיעו המים לצווארו, וכך היה מתענה שבע שבועות עד שנעשה גופו ככברה (מסננת). אמר לפני הקב"ה: "ריבון כל העולמים, העבר נא חטאתי מעלי, קבל את תשובתי וילמדו כל הדורות שיש תשובה ומקבל אתה תשובת שבים. מה עשה הקב"ה? פשט יד ימינו, העביר חטאתו מעליו וקיבל את תשובתו. (פרקי דר"א כ')

"טוֹב לְהֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן, לְהַגִּיד..." אדה"ר אמרו כדי שילמדו ממנו כל הדורות, שכל מי שמודה על פשעיו ועוזב אותם, ניצול מדינה של גיהנום. (מדרש תהלים צ"ב)

כשאדם נופל ח"ו למקומות הרחוקים מאוד מאוד מה' ית', שהם בחינת "מקומות המטונפים" רח"ל, אעפ"כ אין שום ייאוש בעולם כלל, כי אם רואה גודל ריחוקו מה'

ית', ויחפש ויבקש ויצטער ויתגעגע ויחפש ויבקש "איה מקום כבודו", ע"י זה בעצמו יהפך את הירידה לעלייה גדולה מאוד מבחינה גבוהה מאוד שהיא שורש הכל, שמשם מקבלים כל המאמרות שהם התגלות כבודו שבהם נברא כל העולם.
(עפ"י 'ליקוטי הלכות')

הקב"ה ריחם על אדם הראשון

אמר דוד המלך ע"ה: "ריבונו של עולם, אילולי חסדיך שקדמו לאדה"ר לא היתה לו עמידה שנאמר: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", ולא עשית לו כן אלא הוצאת אותו מגן עדן וחי 930 שנה ואח"כ מת. מה עשית לו? גרשת אותו מג"ע שנאמר: "ויגרש את האדם", ולמה נתגרש? על שהביא מיתה על הדורות והיה חייב למות מיד, אלא שריחמת עליו וגרשתו כדרך הרוצח בשגגה שגולה ממקומו לערי מקלט, לכך נאמר: "זכור רחמיך ה' וחסדיך". (במדבר רבה פ' כ"ג)

הרמח"ל (מסילת ישרים פ"ד) כתב, שבלי מידת הרחמים העולם לא היה יכול להתקיים, והיא באה לידי ביטוי בשלוש דרכים:

א. **זמן הענישה** - לפי מידת הדין החוטא היה צריך להיענש מיד, תוך כדי מעשה החטא. ברגע שהיה מדליק את האור בשבת, היה צריך להתפוצץ... אולם משום מידת הרחמים, הקב"ה מאריך את אפו, ומחכה שהחוטא יחזור בתשובה.

ב. **חומרת העונש** - אם המורד במלך בשר ודם חייב מיתה, כל שכן המורד במלך מלכי המלכים הקב"ה עפ"י הדין אין לו זכות קיום. האדם שחוטא עובר הוא על רצון ה' ית' ומורד במלכו, ולפי מידת הדין אפילו על העברה הקטנה ביותר היה צריך האדם להיענש במלא חומרת הדין בעוה"ז ובעוה"ב, אלא שהקב"ה ברחמיו מקל בעונשו.

דבר נוסף, בכל עברה ולו הקטנה ביותר שיהודי עושה בזה העולם, פוגם הוא והורס הרבה מאוד בעולמות העליונים. ונבאר במשל: מעשה בראש ישיבה מא"י שהלך לעשות קצת "שנורר" עבור הישיבה בחו"ל, הוא קיבל המלצות על הישיבה מכל גדולי הדור, וגם כתובות של יהודים עשירים נדיבים. הוא ירד מהספינה בנמל, ומיד הלך עם כל המזוודות לכתובת הראשונה. היה זה בית ענק ומפואר, עם גינת נוי מדהימה, אגם ברבורים ובריכת שחיה. הוא נקש בדלת והוזמן להיכנס פנימה לפגוש את האדון. הבית היה מלא ביצירות אמנות יקרות, רהיטים עתיקים, ומהתקרה השתלשלה נברשת קריסטל יקרה, שהיא לבד בשוויה היתה יכולה לממן את הישיבה לעשר שנים.

בעל הבית קיבל את האורח בסבר פנים יפות, הוא ראה את הסכמות הרבנים, הביע התעניינות ושאל אם יש לרב היכן ללון. משנענה בשלילה, הציע לרב ללון אצלו, בעליית

הגג מעל הסלון, עד אשר ישיג את הסכום הדרוש ויחזור לארצו. הוא גם הציע שבמקום שהרב ילך ויכתת את רגליו בחיפוש אחר עשירים נדיבים, הוא יוכל לקרוא לכולם אליו לארוחת ערב מכובדת, בה הרב יישא דברים, ויקרא לכולם לתרום לאחזקת הישיבה. הרב כמובן הסכים מיד.

ביום המדובר, המשרתים הכינו את הסלון לסעודה המפוארת, הם ערכו את השולחנות בכלי פורצלן יקרים ברוב פאר והדר. בינתיים, בעליית הגג מעל הסלון, הכין הרב דרשה מיוחדת. כאשר הוא קם, הבחין כי המכנסיים מעט גדולים עליו, הוא רצה לשים חגורה, ומשלא מצא חשב לקשור חבל (החליפה הגדולה תסתיר, וככה לא יפלו לו המכנסיים באמצע הדרשה). הוא הבחין בחבל שיוצא מהרצפה וקשור לו בקיר. הוא חתך את החבל במידה הרצויה וקשר למכנסיו. באותה שניה שהרב חתך את החבל, מנורת הקריסטל נפלה מהתקרה על השולחן, נשברה לרסיסים, שברה את כל כלי הפורצלן ופצעה שני משרתים שהיו זקוקים לטיפול רפואי, חודש אשפוז על חשבון הברון בבית חולים.

בעל הבית, החליט שלא לומר מילה לרב, לסדר את הכל מהר לפני שכולם יגיעו ולהמשיך כאילו לא קרה דבר. העשירים הגיעו והרב ירד ודרש דרשה נפלאה. בעל הבית והאורחים תרמו סכומים נכבדים, הרבה מעבר למה שחשב להשיג, כך יכול היה לחזור לארצו כבר למחרת.

בבוקר, לאחר התפילה וארוחת בוקר כיד המלך, הרב הודה לבעל הבית על האירוח הנפלא, על תרומתו הנכבדה ועל כך שארגן את כל העשירים שתרמו מכל הלב והארנק. לפני שיצא מפתח הבית, המארח ביקש מהרב לראות את החגורה של הרב, כאשר ראה את החבל שכרוך סביב מכנסיו, התעקש שהרב ישלם דולר וחצי עבורו. הרב שילם וביקש להבין מדוע העשיר מתעקש על כך. העשיר לקח אותו לחדר צדדי, שם היו שברי קריסטל ושברי פורצלן, ואמר: "אתה חתכת את החבל שהחזיק את נברשת הקריסטל היקרה, הנברשת נפלה, נשברה, שברה את הכלי הפורצלן היקרים ופצעה קשה שני משרתים. עלות הנזק כשני מיליון דולר, ואני ביקשתי רק דולר וחצי שזה עלות החבל שקשרת למכנסיים במקום חגורה...

כאשר אדם חוטא ופוגם בכל העולמות, הקב"ה לא מעניש לפי מה שפגם בעולמות העליונים, אלא רק לפי מה שפגם בעולם הזה, וגם אז משלם לפי "תעריף מסובסד", ולא כפי שבאמת היה צריך לשלם.

ג. **תיקון החטא** - לפי הדין, לא היתה צריכה להיות בעולם מציאות של תשובה, כי איך יתקן האדם אשר עיוות וחטא, ואיך אפשר להחזיר את המצב לקדמותו ולהסיר את המעשה אשר כבר נעשה? וכי הרוצח שחזר בתשובה החזיר את הנרצח לחיים?!
בזכות מידת הרחמים, יכול האדם לשוב בתשובה, והקב"ה מוחל לו על חטאו. ולא זו בלבד, אלא שע"י חרטתו ועקירת רצונו לחטוא, נחשב הדבר עבורו כעקירת המעשה, כאילו החטא לא נעשה.
התשובה היא נס ופלא, חסד גדול מצד מידת הרחמים של הקב"ה, כמו שכתב ה'שערי תשובה': "מן הטובות אשר היטיב ה' ית' עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם, ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו. ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרם שנאמר: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך". ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה". התשובה כוללת: חרטה, וידוי ועזיבת החטא (קבלה לעתיד שלא ישוב לזה החטא לעולם). החרטה עוקרת את החטא כאליו לא היה, את הווידוי אנו אומרים כמה פעמים כמעט בכל יום, אבל עלינו לזכור גם את הדבר השלישי, עזיבת החטא. הרמב"ם כתב: "כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ".
בחור קיבל מתנה לבר-מצווה גרביים מסבתא שלו. הוא מעולם לא החליף ולא כיבס אותן, גם כשהיה מתרחץ, היה חוזר לאותם הגרביים. הריח היה איום ונורא. למרות שהיה בחור חברותי, מעטים היו מוכנים להתקרב אליו. היה לו חבר אחד טוב, ממש מסירות נפש ורפש.
משום מה, היו לו בעיות בשידוכים וכאשר סוף סוף היה נפגש עם מישהי, מיד היא היתה בורחת ממנו, בגלל הריח. החבר היה אומר לו כל הזמן להחליף גרביים, אבל הוא היה אומר שבכלל אין לו ריח לא טוב, וגם אם יש, זה בוודאי לא בגלל הגרביים.
הוא פנה לשדכן מוצלח, ולאחר ששילם טבין ותקילין הוא מצא לו שידוך מוצלח, בחורה נאה וטובה, רק שהיה לה מום קל, היא היתה תתרנית (חסרת חוש ריח). כמובן שהשידוך התאים, ונקבע תאריך לחתונה. החבר הנאמן החליט שהוא יודע מה לקנות לו מתנה לחתונה, גרביים, והוא חייב להביא לו אותן לפני החתונה, כדי שהחתן ילבש אותן, ולא יהיו בושות (שאנשים לא יברחו). החתן קיבל את הגרביים החדשות והתחייב לחברו שהוא ילבש אותן בחתונה שלו.

החבר הגיע באיחור קל לחופה. הוא ראה שהחתן והכלה תחת החופה, אבל הרב, העדים, הצלם וההורים, כולם מחוץ לחופה, רחוקים מאוד, עם אטבי כביסה באף... החבר נזף בחתן, ואמר לו: "קניתי לך גרביים חדשות, במיוחד לחתונה, מדוע לא גרבת אותן?! הרי התחייבת!"

השיב לו החתן: "אני אכן לובש אותן... ידעתי שלא תאמין לי ולכן הבאתי גם את הגרביים הישנות", תוך כדי שהוא הוציא מכיס חליפתו זוג גרביים דהויות ומצחינות... התשובה כוללת: חרטה, וידוי ו**קבלה לעתיד שלא לשוב לזה החטא**, אבל אם אנו חושבים לחזור אח"כ לסורנו ולהמשיך לעשות עברות, אנו למעשה משאירים בכיס את העוונות, והצחנה ניכרת. אבל אם האדם עוזב את החטאים ומקבל על עצמו שלא לשוב לסורו, אז הוא זוכה להיות (כלשון הרמב"ם): אהוב ונחמד קרוב וידיד.

ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם. ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו. כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם.

כל הנביאים ציוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר: "והיה כי יבאו עליך כל הדברים... ושבת עד ה' אלהיך".

גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר: "שובה ישראל עד ה' אלהיך". ונאמר: "ולא שבתם עדי נאם ה'". ונאמר: "אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב". כלומר, אם תחזור בתשובה בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים. אמש היה זה שנוי לפני המקום, משוקץ, מרוחק ותועבה. והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד.

(רמב"ם הלכות תשובה פ"ז)

נח ובני דורו

נח - איש צדיק תמים היה בדורותיו

וַיַּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם. וַיִּנָּחֶם יְהוָה כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶמְחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמָיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתִם. **וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה.** אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ, **נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ**

נֹחַ. וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים, אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֶת. וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ, קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם, וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ. עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר, קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה, וְכָפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר וכו'... (בראשית ו' ,ו-יד).

נח היה צדיק שהיה גם טוב לשמים וגם טוב לבריות. מה שאמר הכתוב: "**איש צדיק תמים היה בדורותיו**" - פירוש, עם דורותיו, שהיה עושה מעשים טובים וגומל חסדים עם דורותיו, וזהו טוב לבריות. ואח"כ אמר שגם כן היה טוב לשמים, וזהו שאמר: "**את האלקים התהלך נח**" - פירושו, שביראת ה' היה מתהלך.

יש מרבותינו דורשים אותו לשבח - שאילו היה בדור של צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, שלפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. (רש"י)

ואם נתבונן, נראה ששתי הדרשות אמת. שאמנם ביחס לדורו של אברהם אבינו אינו נחשב לכלום, אולם ביחס לדורו, מעלה גדולה היתה להיחשב צדיק. האדם צריך לחשוב על עצמו בשני אופנים לבל ימוט: כאשר מתגברות עליו מחשבות של ייאוש וחלישות הדעת מחוסר הצלחתו ברוחניות, יתבונן על שפלות הדור ויחזק עצמו שביחס לדור שכזה יש לו להתעודד, שהרי אם היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. וכאשר חולפים בראשו מחשבות של גאווה וגסות הרוח להחשיב עצמו ביחס לבני דורו כמעולה שבהם, יתבונן שאם היה בדורות הקודמים, שהיו צדיקים וחסידים, לא היה נחשב לכלום. דברים אלו נכונים במיוחד לימינו, דור המלא פיתויים, גירויים וניסיונות קשים מכל עבר ופינה. ובשל כך אפשר היום בקלות להיחשב "צדיק". כי אם בעבר כדי לזכות לתואר "צדיק" היה דרוש להרבה מסירות נפש, בטול החומר ויגיעת בשר, הרי שבימינו מסירות נפש על שמירת התורה והמצוות בעוז ובגבורה מפני המלעיגים והמלגלגים היא חשובה למאוד. כי אנו בניסיונות של גדר "מחטיאו" וגדול המחטיאו יותר מההורגו, ואם פעם היו לעם ישראל ניסיונות של הריגה, שחיטה ושרפה על קדוש ה', קטנים המה ביחס לניסיונות דורנו, שהנם בגדר "מחטיאו" שהוא גדול מניסיון של ההורגו. מצד אחד אנו חייבים לדרוש את עצמנו לשבח, כדי לעודד עצמנו לבל נמעד ונפול ברוחנו, אולם מאידך, חייבים אנו לזכור שאנו סוף הדורות וקטנים אנו במעלותינו ביחס לרבותינו גדולי הדורות שקדמו לנו. (עפ"י 'תפארת ישראל')

מעשה ביהודי שהגיע ל'חפץ חיים' כדי לקבל ממנו ברכה על הפרנסה. הרב שאל אותו לעיסוקו, וזה השיב שהוא סוחר תבואה, אולם יש הרבה תחרות בתחום ולכן נאלץ הוא להוריד מהמחיר ולמכור ברווח פעוט. וגם אז הקונים בודקים את איכות התבואה ואם היא לא באיכות מעולה, לפעמים הוא נאלץ למכור במחיר הפסד. החפץ חיים ברך את הסוחר שיזכה לכלכל את בני ביתו ברווח ובקלות ושתהיה לו ברכה בכל מעשי ידיו.

כעבור כמה חודשים פרצה מלחמת העולם הראשונה. בעיצומה של המלחמה פגש החפץ חיים באותו סוחר ושאל אותו לשלומו. הסוחר השיב: "ברוך ה', בזכות הברכה של הרב זכיתי להתברך בפרנסה ועכשיו אני מוכר בקלות וברווחים גדולים". החפץ חיים השתומם ושאל: "כיצד זה יתכן?! הרי לפני המלחמה כאשר היה שפע, היית עני ולא הצלחת למכור תבואה, ואילו עכשיו בזמן מלחמה, שהכל יקר, הנך מצליח למכור ברווח?

הסוחר השיב: "דווקא בגלל זה אני מרוויח - כל זמן שהיה שפע בעולם, היתה תחרות בין הסוחרים והייתי חייב להשיג תבואה מאיכות מעולה ולמכור בזול כדי שיקנו ממני וגם אז היו האנשים מתווכחים ומנסים להוריד מהמחיר. אבל עכשיו שיש מחסור גדול בתבואה, אנשים מוכנים לשלם כל מחיר על תבואה, אפילו אם היא באיכות ירודה".

התבונן החפץ חיים בדבר ואמר - כל זמן שהיה בעולם שפע רוחני: היו הרבה צדיקים גדולים, יראי שמים ותלמידי חכמים, שהיו מדקדקים מאוד במצוות, אז לא כל מצווה שיהודי היה עושה הייתה מתקבלת בקלות בשמים, וגם אם הייתה מתקבלת, לא היתה שווה הרבה. אולם כעת, כאשר אנו נמצאים במצב של "בצורת" ומלחמה רוחנית, כאשר הכפירה חוגגת, והרבה יהודים נסחפים אחרי ההבל ומשתמדים ח"ו, כל מצווה שיהודי עושה, ולו הקטנה ביותר, ערכה רב מאוד...

נח אמנם ביחס לאברהם אבינו לא היה נחשב לצדיק גדול ("לא היה נחשב לכלום" לפי רש"י), אולם ביחס לדורו שהיו רשעים גמורים, היה נחשב לגדול הדור. כך גם אנו אם רק נשכיל לשמור את דיני היהדות כפי עיקר ההלכה: שבת, טהרת המשפחה, צניעות, כשרות וכד', נזכה להיחשב לצדיקים גמורים ביחס לדור.

ישנם שני סוגים של צדיקים: ישנם צדיקים גמורים, נאמני רוח העוסקים במלאכת שמים שלא בשביל עצמם. כל רצונו של צדיק כזה הוא רק לעשות רצון קונו עד מיצוי הנפש, לשמח את ה' ית' ולגרום להשראת השכינה. הם משפיעים על אחרים ומחזקים אותם באמונה ובטחון בה' ית'. צדיקים אלו הולכים ומתעלים בכל יום ממדרגה למדרגה,

ועובדים את ה' בכוונה גדולה יותר. כך היו אברהם אבינו ומשה רבינו שנקראו עבדים לה' ית'.

לא כן היתה מידת נח. אף שהיה צדיק גמור, לא מצינו שהתפלל בעד דורו, ומה שעשה היה רק בשביל עצמו. ושמו מורה שהיה "נח" באותה מדרגה כל ימיו ולא מוסיף להתעלות. גם מה שהיה "מתהלך את האלקים", מלמד שעבד את ה' רק מתוך יראה. (עפ"י 'מראה יחזקאל')

לכל אדם יש ייעוד בעולם, תפקיד מסוים ומוגדר, באמצעותו יזכה לתיקון נפשו וזו התכלית שלשמה נברא. לצורך כך נותנים לכל אדם את הכלים המתאימים (תכונות, כשרונות, פרנסה, משפחה וכד') בדיוק כפי הנצרך לו לעבודת ה' שלו ממש ובעזרתם יוכל לעמוד בניסיון שלשמו הוא נשלח לעולם.

פעמים רבות האדם אינו יודע לעמוד במטרה, הוא אינו משתמש במה שקיבל מאת ה' ית' כדי לעשות בזה רצון ה', אלא משתמש בכל מה שקיבל להנאותיו הפרטיות או אפילו לעשיית עבירות ח"ו. בכל רגע ורגע הקב"ה מחייה את האדם, ואם ה' יסיר ממנו את השגחתו הוא מיד ימות, ובאותם החיים והכלים שמקבל האדם לצורך עבודתו הרוחנית הוא משתמש כדי לעשות דברים שהם נגד רצון ה'. הרי שאדם זה הוא מועל ונחשב "רשע".

ה"צדיק" הוא זה שלא לוקח כלום ממה שה' נתן לו לצורך שימושו האישי. הוא חי בעולם בצדק, אינו מועל, אלא ממה שמקבל מה' הוא יודע להשתמש לצורך עבודת ה', לכבוד הבורא יתברך ועשיית רצונו. זוהי מדרגה עצומה שנח זכה לה. אולם מעל מדרגת ה"צדיק" באה מדרגת ה"חסיד", בה היה אברהם אבינו ע"ה.

אברהם היה "חסיד", הוא לימד את מידת החסד בעולם, לא רק לעשות רצון ה' ממה שה' נתן לך, אלא גם לעשות רצון ה' ממה שהוא נתן לאחרים, כלומר להשפיע על אחרים ולעוררם לעשות רצון ה'. בנקודה זו שחידש אברהם נח לא היה נחשב, משום שהוא לא דאג לכך שגם אחרים יאהבו את ה' ויתנו לו כבוד. נח היה רק "צדיק", הוא השתדל מאוד לעשות רצון ה', אולם הוא לא הצליח להשפיע על אחרים.

דבר זה נוגע גם לנו, לא מספיק ללכת לבית הכנסת, לשמוע דרשות ולשמור תורה ומצוות, צריכים אנו להשתדל שגם אחרים, בני הבית, השכנים החברים והסובבים יעשו רצון ה'. כל חיזוק רוחני אפילו הקטן ביותר שאדם יכול לעורר אצל אחרים לכבוד ה' ית', הרי הוא דבר גדול וזכות עצומה. (עפ"י 'לב אליהו')

אם נח היה משפיע על בני דורו ומחזירם למוטב, או לכל הפחות היה מתפלל עליהם (כפי שמשה רבינו התפלל על עם ישראל לאחר חטא העגל), הקב"ה לא היה מביא מבול. לכן נאמר בישעיה (נד, ט): "כי מי נח זאת לי", שהמבול נקרא על שם נח, כאילו שבגללו הקב"ה הביא את מי המבול. (עפ"י ספר הזוהר)

כל צדקתו של נח היתה רק בשב ואל תעשה, שלא חטא במה שחטאו דורותיו. אנשי דור המבול עברו על שלושה דברים: **א**. עוון זימה וגילוי עריות - "השחית כל בשר". **ב**. גזל - "מלאה הארץ חמס". **ג**. עבודה זרה - בכל מקום שנאמר "השחתה" יש עוון ע"ז. אולם נח היה נקי משלושתם. על הראשון נאמר שהיה "**צדיק**" שהשומר עצמו מפגם הברית ומלחטוא בזנות, עליו נאמר תואר "צדיק", כמו שמצינו אצל יוסף לאחר שעמד בניסיון הגדול עם אשת פוטיפר. על השני נאמר "**תמים** היה בדורותיו", שהיה מתנהג אתם בתמימות וטוהר לב. ועל השלישי נאמר: "את **ה**אלקים התהלך נח", בה' הידיעה, שהיה עם **ה**אלקים האמתי, ולא עם אלהים אחרים ח"ו. (אלשיך)

נאמר בגמרא: "תנא דבי ר' ישמעאל, אף על נח נחתך גזר דין, אלא שמצא חן בעיני ה'" (סנהדרין קח.). וכתב ה'תולדות יצחק' שנח היה ראוי להנצל מהמבול מצד עצמו, אולם מכיוון שהיה חלק מהעולם, והעולם נידון אחר רובו, היה ראוי שימות עם אנשי דורו במבול. שבכל מקום שיש זנות, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים, שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע. אולם לפי שמצא חן בעיני ה' לא מת, וזה כלשון בני אדם שאומרים על פלוני שמצא חן בעיני המלך והעשירו עושר גדול אע"פ שאינו ראוי לכך.

באמת מצד הדין היה צריך להיות כליון מוחלט בלי להשאיר שריד, כולל נח. אולם הקב"ה שיתף את מידת הרחמים ואז היה קיום לנח ולבניו, כדי שיוכלו לקיים את העולם.

בני דור המבול

"וַיִּקַּח לוֹ לֶמֶךְ **שְׁתֵּי נָשִׁים**, שֵׁם הָאַחַת עָדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה. וַתֵּלֶד עָדָה אֶת יָבָל, הוּא הָיָה **אֲבִי יֹשֵׁב אֹהֶל וּמִקְנֶה**. וְשֵׁם אָחִיו יוּבָל, הוּא הָיָה אֲבִי כָּל **תֹּפֵשׂ כִּנּוֹר וְעוּגָב**. וְצִלָּה גַּם הִוא יָלְדָה אֶת תּוּבַל קַיִן, **לֹטֵשׁ כָּל חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל**..." (בראשית ד' יט-כב)

עפ"י המדרש (ב"ר כג, ב) למך היה המובחר שבאותו הדור, והוא לקח "לו" - לעצמו שתי נשים. אמנם הוא לא עשה שום איסור, אך כל כוונתו היתה לשם תאווה, תאווה של היתר. ללמך נולדו שלושה בנים: הראשון היה יבל, שהיה הראשון לרועי בהמות במדברות, ויושב אהלים. ולפי מדרש אגדה בונה בתים לעבודה זרה. ואחיו יובל היה

תופש כינור ועוגב לזמר לעבודה זרה. והבן השלישי היה תובל קין, שהיה "מתבל" ומתקן אומנותו של קין, שהיה מכין מנחושת וברזל כלי זין לרוצחים.

מכאן רואים את ההתדרדרות העצומה שהיתה באותו הדור: למך התחיל עם תאווה של היתר, ואחריו בנו הראשון שהתחיל כרועה בהמות (מרמז שאף הוא היה בעל תאווה כבהמה) ולבסוף הגיע לאיסור חמור של עבודה זרה. הבן השני היה כבר כל כולו לע"ז, שהיה שר ומנגן לה עם כל החשק והנשמה. הבן השלישי כבר היה רוצח... הכל התחיל מתאווה של היתר. כך היא מידת התאווה, בהתחלה האדם פורק מעליו עול מלכות שמים והולך אחר תאוות לבו, אח"כ נכשל בע"ז ולבסוף חוטא בעברות שבין אדם לחברו עד שנעשה רוצח!

שכן דרכו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כן, ואם יאמין אותו, למחר יאמר לו לך עבוד עבודה זרה, כלומר שכל אדם חייב לגעור ביצרו ולכבוש תאוותו עד שיגביר נפש המשכלת על נפש המתאווה עד שתהיה לה לאמה והיא גברת לעולם ועד. (חינוך תקכ"ט)

למך ובניו מייצגים את דור המבול כולו, שנאמר: "וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם. וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה **וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ**. וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם..." - הם לקחו מכל אשר בחרו: גם בעולת בעל, אף הזכר והבהמה (רש"י).

תחילת התדרדרותם היתה בתאווה של היתר ומתוך כך נפלו לתאווה של איסור, עד שהגיעו למצב שכל רצונם ומעשיהם היו אך ורק תאווה! ועוד תאווה! ותו לא! הם היו עושים כל מה שעולה בדעתם, בלא מעצור ורסן לנפשם עד אשר נדמו לבהמות, ובטל מהם שם "אדם". כי אם האדם מאבד מעצמו את הכח לעצור בנפשו מרצונותיו ומתאוותיו, הרי שהוא כבהמה ממש! ואין הוא מותר מן הבהמה. אם אדם עושה כל מה שלבו חפץ, במה הוא שונה מהבהמה?!

במדרש (ב"ר ל"א) נאמר: "קץ כל בשר בא לפני - הגיע זמנם להקצץ, הגיעו קטגורים שלהן לפני. וכל כך למה? "כי מלאה הארץ חמס מפניהם". איזהו חמס ואיזהו גזל? אמר רבי חנינא: **חמס**, **אינו שווה פרוטה**, וגזל ששווה פרוטה, וכך היו אנשי המבול עושים היה אחד מהם מוציא קופתו מליאה קטניות, והיה זה בא ונוטל פחות משווה פרוטה וזה בא ונוטל פחות משווה פרוטה, עד מקום שאינו יכול להוציאו ממנו בדין". דבר אחר, "כי מלאה הארץ חמס" אמר רבי לוי, חמס זה **עבודת כוכבים**, חמס זה **גילוי עריות**, חמס זה **שפיכות דמים**, חמס זה עבודת כוכבים שנאמר "כי מלאה הארץ חמס", חמס זה גילוי

עריות, שנאמר "חמסי ושארי על בבל", חמס זה שפיכות דמים, שנאמר: "מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי", חמס כמשמעו".

בני דור המבול הקפידו מאוד שכאשר הם גוזלים וחומסים מהשני, שלא יהיה יותר משווה פרוטה. דבר זה הוא תמוה מאוד משם שאנשי דור המבול לא מנעו מעצמם כל תועבה, ע"ז, גילוי עריות, שפיכות דמים, הם עברו על כל התורה כולה, הם היו גוזלים בכח אשה מיד בעלה ועושים דברים נוראים, אולם הם בכל זאת מדקדקים לקחת רק פחות משווה פרוטה. כיצד זה מסתדר?

הגרש"מ שבדרון למד מכאן דבר פלאי בכוחות נפש האדם. שיכול הוא לעשות כל תועבה, ועם זאת, בתוך זוהמת העברות אשר הוא שקוע בהן, יכול הוא גם לחשוב את עצמו לצדיק שמדקדק בדברים מסוימים, ואין הוא מרגיש כלל סתירה בנפשו על קיצוניות מעשיו. מצד אחד הוא נהנה מגזל, ומאידך מתענג על כך שהוא צדיק, שהרי לקח פחות משווה פרוטה, שאין עליו השבון.

הוא סיפר שפעם, בעודו הולך באחת מסמטאות ירושלים ת"ו, ראה מרחוק אנשים עוברים ליד מקום כלשהו, סותמים את אפם ובורחים משם כל עוד נפשם בם. כאשר הוא הצליח להתגבר על ריח הצחנה והתקרב למקום, הוא ראה מחזה נפלא: המדובר היה בבור ביוב מרכזי ענק, שהיה פתוח לצורך תיקון תקלה. ובתוכו היו כמה פועלים ערביים. אחד מהם פינה לעצמו מקום בתוך בור הביוב המצחין, ישב ע"ג צידנית והתענג באכילת פיתה עם פלאפל. היה אפשר להבחין שגודל תענוגו שווה למי שאוכל במסעדה יוקרתית, יושב על כסא מרופד ואוכל עם כלים נאים, ממש אותו התענוג היה לאותו פועל ערבי בתוך הביוב המצחין...

הרב למד מזה מוסר השכל עמוק ונורא - הרי כולם כבר ממרחק רב לא היו יכולים לסבול את הריח, ואילו הפועל הערבי יושב לו בתוך בור הביוב, מקור הצחנה, ומוצא מקום בנפשו ליהנות ולהתענג על פלאפל חם וטוב. הכיצד אין הוא נגעל מהריח הנורא?!

אלא, שכאשר האדם נמצא "בתוך" הסירחון אין הוא מרגישו!!!

וכך הוא גם ברוחניות, כמו דור המבול שעברו על כל התורה כולה ולא הרגישו כלום כי אפם היה סתום ולבם היה אטום, ולכן היו יכולים להתענג על דקדוק של גזלה בפחות משווה פרוטה. תכונה זו קיימת בכל אדם, שכאשר הוא שקוע בתאוות ועבירות, לבו נאטם ואין הוא מרגיש בזוהמת נפשו. וכאשר הוא עושה איזשהו מעשה טוב או מצוה קלה, כבר חושב את עצמו לאדם טוב וישר, ממש "צדיק", וכל שאר המעשים הרעים שעושה, לדעתו הם רק בגדר של נפילה בלבד ואינם מעידים על מהותו הנפשית.

הכתוב אומר (בראשית ד, ז) "לפתח חטאת רובץ", מרגע שנולד האדם מתלבש עליו היצר הרע ומפתה אותו לעבירה, נאמר בגמרא (סוכה נב:) שבתחילה יצר הרע כמו הלך שהולך ממקום למקום, אח"כ הוא כאורח נוטה ללון, ולבסוף הופך להיות בעל הבית על האדם, כיוון שהאדם בצעירותו נשלט ע"י היצר וכל מחשבות ליבו רק רע כל היום ממילא אין הוא יכול להבדיל בין רצונותיו לבן רצון יצרו. כח היצר לשעבד את ליבו של האדם ובמשך הזמן הופך הוא לאסיר יצרו. כמו שאמרו חז"ל (קידושין מ): "כיוון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו" - נעשתה לו כהיתר. השכל אינו מבין שבעצם כולו חי תחת שלטון היצר הרע. אולם כל זאת הוא לפני שמתחיל לעסוק בתורה. כאשר אדם עוסק בתורה ועמל בה ובפרט בלימוד המוסר, קדושת התורה מסייעת לו להתיר את השכל שלו מכבלי הלב. האדם מקבל שכל ישר ודעת תורה אמתית, ואז זוכה להבחין בין רצונו האמתי לבין הרצון המדומה מצד היצר הרע המפתה אותו. אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, כי אז הוא שולט בשכל ישר על רצונות הלב ותעתועי היצר.

הקב"ה הודיע לנח שהוא הולך להשמיד את העולם, "קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי", מדוע? הגר"י אברמסקי ביאר, שבכל חברה מתוקנת וודאי שיש גם כמה פושעים, אולם רוב אנשי המקום נוהגים כשורה, ואת אותם הפושעים הסוררים דנים בבית משפט ומענישים. הבעיה הגדולה היא כאשר הפשע נהפך להיות לנורמה. על עוונות בני דור המבול נאמר: "וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים", ומשמע שאותה השחתה היתה גלויה וידועה רק לפני האלקים, בני דור המבול עצמם לא ראו כל השחתה במעשיהם. כה גדולה היתה ההשחתה עד שנעשתה להם לדרך ושיטת חיים לכתחילה שאין בה כל פסול. הקב"ה אמר: "כִּי הִשְׁחִית **כָּל** בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ" - אם החברה בכללותה היתה מתוקנת, אפילו אם יש בה כמה פושעים, ניתן לטפל בהם. אבל אם ההשחתה הפכה להיות צורת החברה כולה, אז אין ברירה, אלא להרוס הכל ולבנות עולם חדש.

נאמר: "**וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ**" וכתב רש"י: "אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן", והוא לכאורה תמוה, כיצד יתכן שגם בעלי החיים אשר אין להם בחירה אף הם חטאו?

אפשר לבאר עפ"י מה שסיפר המשגיח הגר"א לופיאן זצ"ל, שפעם היה בית חולים אחד ברוסיה בו היתה תופעה מעניינת ומסתורית: אנשים שהיו מתאשפזים שם בגלל מחלות קלות יחסית, מצבם היה מחמיר לאחר שהות של כמה ימים. אדם מתאשפז בגלל מיחושים בבטנו ולאחר כמה ימים מתגלית בגופו מחלה אחרת. בדקו וחקרו את התופעה הזו חוקרים ומדענים מכל העולם והגיעו למסקנה שכיוון שבית החולים

עשוי מעץ, העץ סופג לתוכו את כל הנגיפים והחיידקים ואלו מוצאים להם מנוחה נכונה וישיבה עליונה בגופם של החולים וגורמים להם להדבק במחלות קשות יותר. החליטו להרוס את בית החולים הישן ובמקומו לבנות אחר מאבנים, ואכן חלפה עברה לה התופעה.

כמו שיש חיידקים גשמיים שנוצרים בעקבות מחלות וזיהומים והם מרעילים את האוויר כך יש חיידקים רוחניים שנוצרים מעבירות וחטאים של בני אדם. בני דור המבול כל כך השפיעו טומאה על העולם עד אשר גם בעלי החיים הושפעו ונכנסה בהם תאווה של זימה להימשך מין לשאינו מינו. לכן גם הקב"ה היה צריך להביא מבול לעולם, בו היה מצב שהמים שהם טהורים ומטהרים יציפו את כל העולם ויכסו אפילו את ההרים הגבוהים, כדי לטהר את העולם מהחיידקים הרוחניים שנוצרו מטומאת העבירות.

כאשר אדם עושה עבירה הרי שהוא משפיע "אנרגיה שלילית" על הסביבה וכל שכן גם על עצמו. אולם כאשר אדם עושה מצוה, הוא משפיע על העולם "אנרגיה חיובית" ולכן צריכים להשתדל להרבות בתורה ובמצוות ולברוח מהעבירות כמו מאש.

הקב"ה אמר לנח: "**קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם, וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ**", וכתב רש"י: "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל". אע"פ שעברו על כל העבירות הכי חמורות, הקב"ה כילה אותם בגלל עוון הגזל.

במדרש (ויק"ר לג, ג) נאמר: "קופה מלאה עוונות, גזל מקטרג בראש כולם". ופירש ה'חפץ חיים' עפ"י המשנה (אבות ד, יג): "העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעובר עבירה אחת קונה לו קטגור אחד". ונמצא שמכל מעשה ממעשי האדם, אם טוב או רע, נברא מלאך. והדבר תלוי ביד האדם היאך ייברא אותו המלאך, שאם עשה את המצוה בדקדוק, בחשק ובהתלהבות, הרי שגם המלאך הנברא ממעשה זה יוצא בריא וחזק, ומלא חשק להליץ טוב עליו. אולם אם עשה את המצוה בקרירות ובעצלות, גם המלאך הנברא מזה יהיה חסר, קר ועצל. וכן הוא גם להיפך בעבירה, שהכל תלוי באופן עשיית המעשה.

ולכן קופה מלאה עוונות גזל מקטרג בראש, מפני שכל עברה שאדם עושה, אינו עושה בעזות וביד רמה, אלא מתבייש בעבירה ומסתיר אותה. ולכן גם המקטרגים היוצאים מן העבירות אינם חצופים כל כך, ואין הם ממהרים לקטרג עליו. ברם כאשר אדם הולך לגזול ולקחת לעצמו דבר השייך לחברו, הרי הוא הולך בחוצפה ובעריצות, וגוזל בחזקה וביד רמה. לכן גם המקטרג שנברא ממעשה זה, הוא חצוף גדול, פותח פיו לפני כולם

ומקטרג ביד רמה, וממנו לומדים כל שאר המקטרגים וגם הם פותחים פיהם לקטרג. ('לב שלום')

בעל ה'שואל ומשיב' ביאר זאת בטוב טעם, עפ"י משל: עוף השלך השליך פעם את מקורו הארוך לתוך המים ושלה בפיו דג. טרם הספיק השלך לבלוע את טרפו, שמע את הדג מתחנן על נפשו מתוך המקור: "בבקשה ממך עוף רחמן וטוב לב, אנא ממך, אל תמית אותי ואל תשחית בריה שברא בורא העולם". כאשר הדג פתח את פיו להתחנן על נפשו, נשר מפיו דגיג קטן וחסר ישע שהיה בדיוק לפני בליעה כאשר תפס השלך את הדג. אמר לו השלך: "אתה צבוע, אם אתה אוכל את אחיך, מדוע שאני לא אוכל אותך?!" זהו גם עומק הביאור של מאמר חז"ל על הגזל שחתם את גמר דינם. הרבה עוונות קטרגו כדי להעניש את בני דור המבול. הם אכן היו ראויים לעונשים חמורים, אלא שמידת הרחמים מנעה זאת. עוון הגזל לא היה גורם העונש, אלא רק סיבת העדר מידת הרחמים. שכן אם הם לא מרחמים, גם הם אינם ראויים לרחמים. ('לקח טוב')

ידוע לנו מדברי חז"ל, שכאשר הקב"ה רוצה לעורר את האדם החוטא לתשובה, בהתחלה הוא פוגע רק בממונו של האדם ואם זה לא עוזר והאדם אינו מבין את הרמז, ולא שב בתשובה, אז הוא פוגע בגופו, בבריאותו ואפילו בחייו. א"כ מדוע בדור המבול הקב"ה לא פגע קודם בממונם אלא ישר פגע בגופם? משום שהכסף והממון שהיו ברשותם לא היו שלהם! הכל היה גזול! וממילא היתה הפגיעה מיד בגופם, בחייהם. ולכן לא נחתם דינם אלא על הגזל.

ידוע חומר עוון הגזל, עד שאמרו שלא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל. וכל זמן שגזל בידו אין תפילתו נשמעת ומאכילים אותו לעולם הבא גחלי רתמים וצריך לחזור בגלגול כדי לשלם. ובספרים מובא מעשה נפלא שארע בימי הרב ישראל בעל שם טוב, שבא אחד בגלגול סוס והיה עובד בכל כוחו כדי לשלם את חובו. ויש שכתבו על מאמר חז"ל שאמרו: "על עברות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו", שרצונם לומר, שאפילו עבירות שבין אדם למקום אין נמחלים עד שישיב את הגזלה וירצה את חברו. וחבל על דמשתכחין שנעשה להם הגזל כהיתר מחמת שעשו לו שנוי השם, ובשם חריפות וחריצות והשתדלות יקראוהו, ונותן הודאות לאל על אשר עשה והצליח.

ולפי חומר איסור הגזל וקושי תשובתו, שהרי אמרו הגוזל את חברו אפילו שווה פרוטה כאילו גזל ממנו נפשו ונפש בניו ובנותיו, וכל זמן שהגזל בידו אין לו כפרה עולמית, וקשה להשיב גזל הנאכל (שכבר השתמשו בו). הנה כי כן האיש הירא את ה' יזהר וישמר

מאד מכל דהוא איסור גזל בכל אופן שיהיה, ויהיה משאו ומתנו באמונה, ואפילו אם הוא דחוק והנושים נוגשים בעונשים קשים, לא מפני זה יפשוט ידו בגזל חס ושלום, כי מוטב לו לאדם שימות ברעב ואל יהי רשע לפני המקום אפילו שעה אחת, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, כי ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. ('פלא יועץ')

הגוזל דבר מחברו ולא החזירו לו עד כלות ימיהם, מוכרחים שניהם, הגזלן והנגזל, לחזור בגלגול כדי להשיב את הגזלה. (הגר"א)

להלן מקרה כפי שפורסם בעיתונות, כשנה לאחר הפיגוע בקו 2 בירושלים (ד' באלול תשס"ד):

בכל היכלי הישיבות והכוללים מרבים בשבוע האחרון לספר את סיפור החלום המדהים, בו מופיעה דמותו של המחנך הוותיק הרה"ג ר' חנוך סגל הי"ד, שנהרג בפיגוע בקו 2 בחודש אב בשנה שעברה. כל המשגיחים והר"מים עומדים על עוצמת מוסר ההשכל שיש בחלום המיוחד הזה: התעוררות באמונה על חיי הנצח של העולם הבא מחד, ועד כמה כל אחד מאתנו חייב להיזהר ולהישמר בענייני ממונות עם הזולת, מאידך.

את הלילה הזה הוא לא ישכח לעולם, אותו בן משפחה של המחנך הדגול הרה"ג ר' חנוך סגל הי"ד, שהיה איש חינוך בכל ישותו, פדגוג אומן שהשכיל לטעת בתלמידיו את יסודות התורה וקנייני התלמוד. הוא היה הרב'ה סגל של כיתה ז' בתלמוד תורה "תורת אמת" במשך עשרות בשנים. החלום שבו הוא מתגלה לאחד מבני משפחתו, מהווה מעין המשך למסכת החינוך המיוחד שלו עם מסר ברור ליוצאי חלציו, על גודל החשיבות של זהירות מממונו של הזולת, עניין שהיה מקפיד עליו מאוד.

זה קרה לפני ל"ג בעומר. הרב'ה סגל מופיע בחלום לאחד מבני משפחתו. בחלום הוא עומד ליד ארון ספרים בביתו ובידו פתק שעליו כתוב באותיות גדולות וברורות, את הספרה- 5 ותוך כדי הצגת הפתק בחלום, אומר הרב'ה סגל לבן משפחתו: סכום זה שווה היום 14 ₪. עוד אומר הרב'ה סגל לקרוב המשפחה, כי את הסכום הוא חייב לאחד בשם ויין.

בן המשפחה קם נסער ממיטתו, המתין עד אור הבוקר ומיהר ליצור קשר עם האלמנה הרבנית שתחיה. הוא סיפר לה על החלום והשניים ניסו ללא הצלחה לברר את זהותו של אותו אדם שהרב'ה אמר עליו בחלום שהוא חייב לו 14 ₪. הצגת הפתק עם המספר 5, רק הוסיפה מימד של אי בהירות בכל העניין, שכן היה ברור, כי מדובר ככל הנראה

בחוב "ישן נושן" וכי המספר 5 שהיה רשום על הפתק, הכוונה היא למטבע של לירות, כסף ישראלי שאבד עליו הכלח לפני חצי יובל שנים בקירוב.
בתום בירורים קדחתניים הגיעו לבית הכנסת של יוצאי סלבודקא הממוקם בכולל הלפרין. אב המשפחה המופתע הבהיר, כי אין לו ולא היה לו כל חוב עם הרב'ה סגל, אבל נטל את הסכום, אמר "מחול לך" ותרמו לצדקה. האב הבטיח שיברר את העניין אצל ארבעת בניו שלמדו במרוצת השנים בת"ת "תורת אמת" בבני ברק.
חלפו כמה ימים, האיש החל לברר דווקא עם אחרון הבנים וכך המשיך עד שהגיע לבן השני. הלה השיב מיד, כי הוא זוכר עד היום את המקרה, בו הרב'ה סגל לקח ממנו פעמיים תשלום של 5 לירות ישראליות מתקופת לימודו בכיתה ז'. תשלום אחד יותר מידי.
ומעשה שהיה כך היה: זה היה לפני 24 שנים. כיתה ז' התארגנה לטיול ל"ג בעומר והרב'ה סגל אסף כסף לטיול. יום לפני הטיול, פנה הרב'ה סגל אליו וביקש ממנו לשלם על הטיול. הרב'ה סגל שהיה ידוע כאיש מאד מסודר, הבהיר לתלמידו, כי ברשימתו לא נרשם דבר, התלמיד שילם פעם נוספת 5 לירות ישראליות. האירוע היה כאמור לפני 24 שנים על טיול של ל"ג בעומר.
בני המשפחה מספרים, כי הרב'ה סגל הי"ד, היה זהיר מאד בענייני כספים בצורה בלתי רגילה. לכן הגיע בחלום לפני ל"ג בעומר כדי לסלק את החוב הקטן הזה וכדי לעורר את בני משפחתו ואלפי תלמידיו, שלמדו אצלו במשך השנים, התעוררות באמונה ועניין זהירות בממונו של חברך שיהיה חביב עליך כשלך.
סיפר הרה"ג ר' יעקב מוצפי זצ"ל (מובא בספר 'ענף עץ אבות'): בבגדאד היו שני חברים טובים, שעזרו זה לזה בכל הזדמנות. פעם אחד מהם קנה דירה, ונזקק להלוואה בסכום גדול, בצר לו סיפר לחברו על כך, וחברו הלווה לו את מלא הסכום, מרצונו הטוב, כעבור זמן מה, כשהגיע זמן עליית יהודי בגדאד לא"י, החרימה ממשלת בגדאד את הדירה, שני החברים עלו לארץ וכעבור שנתיים נפטר הלווה. לאחר כמה חודשים הופיע הלה בחלום אצל ר' יעקב מוצפי, וסיפר לו על דבר ההלוואה אשר לווה מחברו, ואמר שהיות שלא פרע את חובו, אין לו מנוחה בעולם האמת, ולכן התחנן לפני הרב שיזמין את המלווה, ויסביר לו שלא היתה לו אפשרות לפרוע את חובו, ויבקש ממנו למחול מחילה גמורה. למחרת היום, הזמין ר' יעקב את המלווה, שאל אותו: "האם היה לך חבר בשם פלוני" השיב: "כן, זכרונו לברכה". שאל הרב: "האם הלווית לו סכום כך וכך לדירה שקנה בבגדאד", "נכון" השיב המלווה. אמר לו הרב: "בין כה וכה חוב אבוד הוא, מאחר

שהלווה נפטר, בבקשה ממך אמור אחרי בפה מלא: הריני מוחל במחילה גמורה את החוב שהוא חייב לי, ולא ייענש בסיבתי". המלווה אמר אחריו כדברים האלה, והלך לדרכו לשלום. בלילה הופיע הנפטר שוב בחלום, ואמר לרב בשמחה: "תנוח דעתך שהנחת את דעתי". ('ענף עץ אבות')

כאשר עוסק האדם במשאו ובמתנו, יעסוק תמיד באמת ובאמונה. ויאמר על לאו לאו ועל הן הן, ואל יחשוב האדם שאם יחשוב כך יבוא לידי הפסד, כי לא בלבד שאין בזה הפסד, אלא שלא ימצא מנוח בשקר ובתחבולות, כי אין העושר והנכסים מכוח החריצות וההשתדלות, כי רבים עשו ולא הועילו. ואע"פ שאנו רואים כמה אנשים שמצליחים בכך, סופם לאבד עושרם. (ילקוט מעם לועז)

מעשה בבחור ירא שמים אשר היה נוהג לקום בחצות הלילה, לערוך תיקון חצות ואח"כ ללמוד בישיבה עד התפילה.

יום אחד היה טרוד במחשבה כיצד יוכל להינשא, והוא עני מרוד ואין בידו פרוטה לנדוניה. כאשר הלך ללמוד בישיבה, עבר ליד ביתה של אלמנה צעירה שבעלה נפטר מיד לאחר הנישואין והוריש לה הון רב.

בא אליו היצר הרע ולחש לו באוזנו: "כולם שם ישנים, הבית חשוך, שער החצר פתוח, התגנב פנימה וקח משם ממון ותכשיטים. לא בשביל לגנוב ח"ו, אלא בתור הלוואה, עד שתצליח להשיב את הכסף. הרי שזו מצווה, לשם שמים, כדי שתוכל לישא אשה בכבוד".

כך דרכו של היצר הרע, שהוא מפתה את האדם בהיתרים כוזבים. ואכן, הבחור נשמע לו ומצא את עצמו בתוך הבית. הוא גישש בחושך והלך לכיוון תיבת התכשיטים, ובדרך הפיל ושבר כמה דברים ומהרעש התעוררו בעלת הבית והמשרתות אך הן פחדו לקום. הבחור מצא את תיבת התכשיטים, שבר אותה ונטל משם מלוא חופניו. לפתע הוא נזכר במה שאמרו חז"ל: "אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו". ואז אמר בלבו: "אם ממון זה שייך לי, מדוע אקח אותו באיסור?! ואם זה אינו שלי, לא תועיל לי הגניבה!", מדי שמט מידיו את התכשיטים היקרים וברח מהבית.

האלמנה והמשרתות לא היו יכולות להירדם. כאשר האיר השחר הן פנו לסקור את הנזק ולהפתעתן ראו שדבר לא נגנב. אמרה בעלת הבית: "זהו נס, ואין סומכים על הנס, כי לא בכל שעה מתרחש נס. עלי להינשא לאיש כדי לשמור על רכושי". ומיד קמה ועלתה אל ראש הישיבה שיבחר בעבורה תלמיד חכם וירא שמים כדי להינשא לו.

ראש הישיבה הצביע על אותו הבחור ואמר לה: "בחור זה הוא בחור טוב, ירא שמים ובעל מידות טובות אך עני מרוד". אמרה האלמנה: "בעושר זיכני ה' ית' ואין אני מחפשת חתן עשיר". לאחר זמן קצר הם נישאו, ואז ראה אותו בחור כמה שהוא צדק באותו לילה שעמד בניסיון ואמר שאם ממון זה מוכן בעבורו, יקבלנו בהיתר. (אור דניאל)

מי שחוטא בעוון הגזל, הורס הוא יסודות התורה ועוקר שורש האמונה, שכל מצוות התורה תלויים בה, ואין חמור מכל האיסורים שבתורה מעונש הגזל.

כיוון שהתיר אדם לעצמו גזלת חברו, הרי הוא מוכן כבר לכל חטא ועוון. וידוע שממון זה יעזבנו כמו שנאמר: "עֹשֶׁה עֹשֶׁר וְלֹא בְמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָיו יַעַזְבֶנּוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה נָבָל" (ירמיה יז, יא).

תיבת נח

הקב"ה ציווה על נח: "עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר קִנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכָפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר". בתיבה היו שלוש קומות וכל קומה היתה מחולקת לתאים ומדורים. התיבה היתה סגורה לגמרי ובנויה בשיפוע, צרה מלמעלה ורחבה מלמטה, כדי שמימי המבול שירדו בשטף גדול יתנקזו כראוי. נח לקח אבן טובה מנהר פישון והיתה מאירה להם בתוך התיבה.

אם נתבונן, נראה שהתיבה היתה קטנה מאוד לעומת מה שהיתה צריכה להכיל: נציגות של כל מיני החיות, הבהמות השרצים והחרקים, אשר מונים מאות אלפי מינים, מים ומזון. וגם אם היתה תיבה גדולה פי מאה, לא היתה יכולה להכיל כל זאת. וברור הוא שהיה זה נס גדול שהמעט החזיק את המרובה. ויש לשאול, אם כבר הקב"ה עשה נס, מדוע נח היה צריך לטרוח ולבנות תיבה גדולה, והרי יכול היה לעשות תיבה בגודל של קופסת גפרורים, וגם אז ה' היה עושה נס והיה המעט מחזיק את המרובה. יש אומרים שהסיבה לכך היא כדי שנח יהיה עסוק בתיבה במשך מאה ועשרים שנה ובינתיים יוכיח את כולם לשוב בתשובה. ותירוץ נוסף - שהקב"ה רוצה למעט בנס ככל האפשר, כדי להשאיר מקום לטועים לטעות.

ויש להבין מדוע דרכו של הקב"ה למעט בנס? הגר"י לוינשטיין זצ"ל ביאר שתכלית עשיית הנס היא עבורנו, כדי שנתבונן ונלמד מזה גדולת ה' ית'. אך יחד עם זאת אין לשלול מהאדם את הבחירה, ולכן הקב"ה עושה את הנס באופן שעדיין ישאר מקום להכחישו. אם הנס יהיה גדול וברור עד כדי כך שלא יוכלו לפקפק בו, יפגם כח הבחירה של האדם. ואע"פ שגם תיבה באורך של שלוש מאות אמה נחשבת לקטנה בהתחשב לכמות העצומה של חיות, עופות ומזון, ועדיין היא בגדר של נס גלוי ומופלא, אולם כדי

להעמיד את האדם בניסיון, יש הבדל אם היא בגודל של שלוש מאות אמה לבין אם היא בגודל של קופסת גפרורים. אילו הקב"ה היה מצווה את נח לבנות תיבה קטנה, כולם היו רואים את הנס המוחשי. עכשיו שנצטווה לעשות תיבה "גדולה", אע"פ שבדרך הטבע אינה מספיקה, כבר יש מקום לטעות ולומר שאין כאן נס אלא טבע.

נח בנה את התיבה כפי שהקב"ה ציווה עליו במשך 120 שנה. בני דורו שאלו אותו למעשיו והוא השיב להם שהוא בונה תיבה כי הקב"ה כועס עליהם והולך להביא מבול שיחריב את העולם, אם הם לא יחזרו בתשובה. הם שאלו אותו מתי המבול צריך לרדת, והוא השיב: "בעוד כמאה ועשרים שנה". כולם צחקו עליו, ביזו אותו ולעגו לו, הם חשבו שהוא איבד את שפיות דעתו, וכמובן שהוא גם היה הנושא המרכזי בתקשורת במדורי ההומור והסאטירה. ונשאלת השאלה, מנין היו לנח כאלו כוחות נפש, להיות עסוק כל כולו בבניית התיבה יום יום במשך 120 שנה, כאשר כולם לועגים לו, מבזים אותו ומכנים אותו בשמות גנאי?

הגרא"מ שך זצ"ל השיב, שבפני נח עמד רק דבר אחד - האמת. נח שמע מפי קודשו של ה' ית', מקור האמת, שהוא הולך להביא מבול, ועליו לבנות תיבה, ולכן היה לו ברור שאין הוא צריך להתייחס למה יאמרו הבריות. עכשיו הוא עסוק במילוי אחר ציווי ה' ית' לבנות את התיבה, ולכן אין זה משנה מה יאמרו האחרים. להם חסרה ההבנה. הם עכשיו יכולים ללגלג, לצחוק ואפילו ליהנות מהמצב, אולם כאשר יגיע רגע האמת, והמבול יופיע, אז הם יצטערו שלא שמעו לעצתו של נח לחזור בתשובה ולתקן מעשיהם. גם אנו צריכים ללכת בדרך זו וכמו שכתב הרמ"א בהלכה הראשונה: "שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים. כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול. ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול, הקב''ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו כמו שנאמר "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו, נאם ה'", מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' ית' ובושתו ממנו תמיד. **ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' ית'**".

התיבה היתה חומת מגן מפני המבול וכל מי שהיה בתוכה זכה להינצל מהמבול. גם כעת בדורנו יש מבול בעולם, מבול של כפירה ואפיקורסות, והדרך להינצל היא רק אם נשכיל להיכנס לתוך התיבה. הישיבות הקדושות ובתי המדרשות הם בדורנו תיבת נח שמצילה מפני הפורענות, וכמו שאמרו חז"ל "תורה מגנה ומצלה".

הרמב"ם כתב (הלכות דעות, ו', א'): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר: "הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע", ואומר: "אשרי האיש וגו'", וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים, ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו, או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי ישב לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד וידום, ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע, **יצא למערות ולחוחים ולמדברות**, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כעניין שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים".

שאלו את ה'חזון איש' זצ"ל, מה נעשה היום? לאן נלך כדי להינצל? ענה החזו"א: "בדורנו הישיבות הן המדבריות, לימוד התורה הקדושה בישיבות הוא בבחינת "עשה לך תיבה", ולשם יש ללכת".

הקב"ה אמר לנח: "וְאַתָּה קַח לְךָ מִכָּל מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאָסַפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאָכְלָה". "קח לך", כלומר משלך ולעצמך, אע"פ שהאמצעים שלו מוגבלים, הקב"ה רצה שנח יכניס לתיבה מעט מזון ובזה יחול הנס שתשרה בזה ברכה והמעט יספיק לזון את כל החיות והאנשים שבתיבה במשך שנה תמימה. אח"כ נאמר: "וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה". בפסוק זה התורה מציינת את אמונתו החזקה של נח, אשר בטח בדבר ה', ולא הכין מזון אלא רק לעצמו בלבד, בדיוק כמו שנצטווה, כי סמך ובטח כי תנתן ברכה במזון ויהיה לו ולהם לאוכלה.

ועוד אמר הקב"ה לנח: "וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה", הכוונה שהבטיח לו שיציל אותו מהאריות ומכל החיות הרעות בשעה שיכנסו לתוך התיבה. וגם הבטיחו על המזון שלא יתעפש ויתקלקל במשך כל זמן שהותם בתיבה (שנים עשר חודשים). והבטיח לו גם שמי המבול אע"פ שהיו רותחים לא יזיקו לתיבה.

בהתחלה הקב"ה הביא גשמי ברכה, אח"כ הגשמים התגברו ואז הגיעו כל החיות ונכנסו מעצמן לתוך התיבה. כאשר נח ובני משפחתו רצו להיכנס לתיבה, באו אנשים רבים וביקשו להיכנס גם הם. נח אמר להם שיחזרו בתשובה, אבל הם לא רצו. נח לא הסכים להכניסם ואז רצו לשבור את התיבה כדי שאף אחד לא ינצל. הקב"ה שלח אליהם אריות שהקיפו את התיבה וטרפו אנשים רבים וכל השאר ברחו.

בעניין התיבה מצינו שפעמים מוזכר ה' בשם אלוקות כמו: "וַיֹּאמֶר **אֱלֹהִים** לְנֹחַ" (ו, יג), "וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ **אֱלֹהִים** כֵּן עָשָׂה" (ו, כב), ופעמים מוזכר בשם הוי"ה כמו: "וַיֹּאמֶר **יְהוָה** לְנֹחַ", (ז, א) "וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ **יְהוָה**" (ז, ה) ויש לשאול מדוע? וכן לשם מה הכפילות?

ומצינו לכאורה גם כמה סתירות בעניין כניסת החיות לתיבה: "וּמִכָּל הָחַי מִכָּל בָּשָׂר **שְׁנַיִם מִכֹּל** תָּבִיא אֶל הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתָּךְ זָכָר וּנְקֵבָה יִהְיוּ, מֵהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכֹּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ **שְׁנַיִם מִכֹּל** יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת" (ו, יט-כ) - בפסוקים אלו משמע שמכל חיה על נח להביא שניים בלבד, זכר ונקבה ולא יותר, בלא חילוק בין חיות טהורות לטמאות.

ואילו בהמשך נאמר: "וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה, כִּי אֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה. מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לְךָ **שִׁבְעָה שִׁבְעָה** אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר **לֹא טְהֹרָה הִוא שְׁנַיִם** אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ. גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם **שִׁבְעָה שִׁבְעָה** זָכָר וּנְקֵבָה לְחַיּוֹת זֶרַע עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ. כִּי לְיָמִים עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי מַמְטִיר עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה וּמָחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה" (ז, א-ה) - בפסוקים אלו משמע שיש חילוק: מהטהורות על נח לקחת שבעה זכרים ושבע נקבות ואילו מהטמאות שניים בלבד, וכן משמע שעל נח להביא את החיות אל התיבה שבוע לפני המבול, ועוד לא מובן מהו "תקח לך" שבכל מקום נדרש שיהא משלך, ומה עניינו לכאן?

ובהמשך נאמר: "וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל הַתֵּבָה מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל. **מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהֹרָה** וּמִן הָעוֹף וְכֹל אֲשֶׁר רֹמֵשׂ עַל הָאֲדָמָה. **שְׁנַיִם שְׁנַיִם** בָּאוּ אֶל נֹחַ אֶל הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת נֹחַ" (ז, ז-ט) - מכאן משמע שכולם, כולל החיות, באו לתיבה ביום המבול. וכן כתוב במפורש שגם מן הבהמה הטהורה וגם מהטמאה באו שניים שניים, ומשמע שהם באו מעצמם.

וכן לכאורה מצינו גם סתירה ברש"י - בפסוק: "וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה", כתב רש"י: "ויעש נח - זה ביאתו לתיבה". ואילו בפסוק: "וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל הַתֵּבָה מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל", כתב רש"י: "מפני מי המבול - אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתבה עד שדחקוהו המים". והרמב"ן הוסיף: "לשון בראשית רבה מחוסר אמנה היה, אלולי שהגיעו מים עד קרסוליו לא היה נכנס לתיבה. אם כן יאמר, שלא נכנס שם עד שגברו המים וכסו פני כל הארץ וראה כי יטבע". ואם היה צדיק, איך אפשר לומר שהיה מחוסר אמונה!

והנראה ליישב כל זאת עפ"י דברי המלבי"ם שכתב שישנן שתי הנהגות אצל הקב"ה, ישנה הנהגה כללית של טבע הבריאה והנהגה פרטית. ההנהגה הכללית בה העולם נברא ומתקיים והיא בשם אלקים, שפירושו תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות. תחת הנהגה זו השגיח הבורא שבבוא המבול לא יחסר מין אחד מן המציאות, וציווה לנח שיקח זוג אחד מכל מין להחיות, ועל זה נאמר: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ וכו'... וּמִכָּל הָחַי מִכָּל בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֶל הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתָּךְ זָכָר וּנְקֵבָה יִהְיוּ", כדי שלא יחסר אף מין מבעלי החיים, מספיק שיהיו שניים, זכר ונקבה מכל סוג (כמו שהיה בראשית הבריאה), וזה בבחינת אלקים.

אבל במה שקשור לנח עצמו הקב"ה בא בשם הוי"ה, שזו הנהגה פרטית ועל זה נאמר: "וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֹתְךָ רָאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בַּדּוֹר הַזֶּה. מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לְךָ שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וכו'". כאן מדובר, מלבד בני ביתו של נח (אשתו ובניו וכלותיו), גם על רכושו הפרטי של נח - כלי בית, כלי אומנות, כסף וזהב, בגדים, רהיטים, בהמות ועופות שהיו לנח, שגם את כל אלו יכול הוא להכניס לתיבה (מלבד שאר החיות אשר באו לתיבה), אע"פ שאין בזה צורך לקיום העולם, וכל זה לפנים משורת הדין, מפני שנח היה צדיק, ועל זה שייך לומר "תקח לך".

וחסד גדול עשה בזה הקב"ה עם בני האדם, שמתוך הכלים שנח לקח איתו, למדו הדורות הבאים לייצר כלים, שאם הכל היה אובד במבול היו חולפות מאות שנים עד שהיו ממציאים שוב כלים כאלו. ואף בעלי החיים שהיו ברשות נח היו כבר מבויתים, ולא היה צורך לעמול שנים רבות כדי לביית את בעלי החיים שיצאו מהתיבה (שכולם היו פראיים כמו שנבראו בעת הבריאה). לכן גם הותר לו לקחת מבעלי החיים אשר היו ברשותו, רק שבזה הקב"ה שם גבול, שלא יקח אלא רק שבעה שבעה מהטהורים ושניים מהטמאים, כי לנח היה מקנה רב ובעלי חיים רבים מאוד אשר לא תכילם התיבה. ומאותם בעלי חיים טהורים נח אף הקריב קרבן (נח עשה חשבון, שמספיק זכר אחד על כל הנקבות שבכל מין, לכן משאר הזכרים הקריב קרבן עולה, שהוא מזכרים. והיה צריך להקריב קורבנות עולה על שלא עשה מספיק כדי להחזיר את בני דורו בתשובה).

לפי זה הכל מובן: אין כאן כפילות, אלא שתי הנהגות: אותן החיות אשר היו בתיבה תחת הנהגת אלוקות, הן אלו שהיה בהן צורך לקיום העולם, הן נכנסו לבד לתיבה (באותו יום בו התחיל המבול), זכר ונקבה בלבד מכל מין ומין. ואותן החיות אשר היו רכושו של נח והיו בתיבה מצד ההנהגה הפרטית של שם הוי"ה - בהן היה חילוק: שמהטהורות

שבע שבע, ומהטמאות שתיים, והן לא באו לבד לתיבה, אלא שנח הכניסן בעצמו שבעה ימים קודם המבול, ואין שום סתירה.

וכל זאת עשה נח מצד ציווי ה', אלא שכמו שאמרנו הוא לא ממש האמין שבאמת ירד מבול. וכתב ה"אוהב ישראל" בשם המגיד מזלאטשוב, שהמילה "אמונה", יש לה שני פירושים: האחד, כפשוטו האמנת הדבר שבוודאי יהיה כך. אבל ישנו פירוש נוסף שאמונה מלשון "ויהי אומן את הדסה" (אסתר ב, ז) והוא לשון המשכה וגידול, כי ע"י האמונה יש כח מיוחד שיומשך הדבר הזה ממקורו ויבוא אלינו. היינו על ידי שהוא מאמין בקב"ה ובוטח בו באמונה שלמה על איזה דבר, אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלמות. ובאמת הוא כך, שמי שמאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך הוא כל יכול ואין מעצור לה' מלהושיע, אז על ידי אותה האמונה יכול להשיג ולהמשיך לעצמו מה' יתברך כל מבוקשו לטובה.

והנה נח הצדיק בוודאי האמין בשלמות בכל אשר דיבר אליו הקב"ה. אך בדבר זה היה ירא להאמין באמונה שלמה בכל לבבו, כי אולי יהיה הוא הגורם להבאת המבול, שעל ידי שלמות אמונתו יומשך מזה הבאת המבול. ולכן הוא התחכם להקטין אמונתו כלא מאמין שירד מבול, עד שראה שהמים באים, אז החזיק באמונתו ונכנס לתיבה כי ראה כי כלתה עליהם הרעה מאת המלך מלכו של עולם. וזו כוונתו של רש"י שכתב: "**נח מקטני אמנה היה**" - שהקטין אמונתו. "**מאמין**" - אמת שהיה מאמין גדול כשאמר לו הקב"ה, אבל "**אינו מאמין**" באמונה שלמה כדי שלא יהיה הוא הגורם, "**עד שדחפהו המים**" וראה שהגיע עת בוא דברו אז החזיק באמונתו הראשונה בתמידות.

אליעזר עבד אברהם פגש את שם בן נח ושאל אותו מה עבר עליהם בתיבה. השיב לו שם ואמר: "הרבה צער היה לנו בטיפול בחיות. יש בריות האוכלות ביום ויש בריות האוכלות בלילה ולכן לא יכולנו לעצום עין כל אותם שנים עשר חודשים שהיינו בתיבה. היתה שם זיקית שלא ידע אבא (נח) מה מאכלה. יום אחד לקח רימון, נפלה משם תולעת והזיקית מיהרה ואכלה אותה. ומאז היינו לשים סובין והיו יוצאים משם תולעים והיינו מאכילים אותה". (עפ"י הגמרא, סנהדרין קח:)

"**וַיִּשְׁאֶר אַךְ נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה**": רש"י פירש: "**אך נח** - לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה היה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו (האריה נשך אותו ברגלו ולכן נח היה גונח מכאב).

נח הכניס לתיבה רק מה שמותר לו עצמו לאכול, ומאחר שעד המבול היה אסור לבני האדם לאכול בשר, לכן נח הכניס לתיבה רק ירקות. אבל האריה כידוע אינו צמחוני,

ואוהב לאכול בשר טרי. נח עשה חשבון שאם הוא יתן לאריה ירקות הוא לא ירצה לאוכלם, לכן הוא חשב להרעיב את האריה ואז בלית ברירה הוא יסכים לאכול הכל. אבל נח לא היה צריך לעשות כאלו חשבונות מכיוון שאם ה' רוצה אז האריה יכול לאכול גם ירקות, ולא היה צריך להרעיב אותו, לכן האריה כעס עליו ונשכו.

וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ - כאשר נח יצא מהתיבה ושיחרר את כל בעלי החיים, הבין מדעתו שרצון ה' שיקריב קרבנות מבעלי החיים הטהורים, ולכן אמר לו להביא מהם שבעה. נח הגיע להר המוריה שם אדם הראשון הקריב קרבן לה' כאשר הוא שב בתשובה, תיקן את המזבח (שנהרס מהמבול) והקריב עליו קרבנות מהעופות והבהמות הטהורים.

וַיָּרַח יְהוָה אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי - קרבנו של נח התקבל ברצון והקב"ה הבטיח לנח כמה הבטחות:

הבטחה ראשונה - ה' ית' נשבע שלא יביא עוד מבול לעולם. וכל פעם שתבוא מידת הדין לקטרג ותדרוש להשמיד את העולם מפני עוונות בני האדם, אז תצא הקשת שהיא אות שהקב"ה לא יביא מבול ותשתוק מידת הדין. כאשר מופיעה קשת בשמים, אות הוא שהאנשים רעים וראויים למבול בגלל עוונותיהם ורק בגלל ההבטחה הקב"ה לא מביא מבול.

בגמרא (כתובות עז:) מסופר על רבי יהושע בן לוי שזכה להיכנס לגן עדן בעודו בחייו. אליהו הנביא הכריז: "פנו מקום לבן לוי, פנו מקום לבן לוי". ראה אותו רבי שמעון בר יוחאי ושאל אותו: "אתה הוא רבי יהושע בן לוי?", השיב לו: "כן". שאל אותו האם בימיך נראתה הקשת?", "אם כן", אמר רבי שמעון בר יוחאי, "אין אתה ר' יהושע בן לוי האמתי, זכותו הגדולה של ר' יהושע בן לוי מספיקה שלא תראה הקשת בימיו" (הקשת היא אות שהקב"ה היה צריך להביא שוב מבול לעולם, ורק בגלל ההבטחה לנח לא עושה כן, אולם אם יש צדיק בדור, יכול הוא בכח צדקתו למנוע מבול).

והגמרא אומרת שבאמת לא נראתה הקשת בימיו, רק שלא רצה ר' יהושע בן לוי להחזיק טובה לעצמו. ושואל הגרי"ל דיסקין, והרי אף נח היה צדיק, ובכל זאת לא מנע הקב"ה להביא מבול בזכות צדקתו. ולא יתכן שר' יהושע בן לוי היה יותר צדיק מנח, שהרי נח היה נביא ואילו ר' יהושע בן לוי לא.

וכתב ליישב שתיבת נח היתה נחשבת לעולם בפני עצמו. וכל זמן שנח היה בעולם אכן היה מציל את הדור ומונע מבול. אולם הקב"ה רצה להביא מבול לעולם, ולכן "הוציאו

מן העולם" ע"י שהכניס אותו לתיבה שהיא "עולם בפני עצמו" ולכך לא היה יכול להציל את העולם מפני המבול.

ההבטחה השניה - "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ", ואין זה ציווי, אלא ברכה והבטחה שיפרו וירבו מאוד.

ההבטחה השלישית - "וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה וּבְכָל דְּגֵי הַיָּם בְּיֶדְכֶם נִתָּנוּ" - כאשר הקב"ה ברא את אדם הראשון היה הוא שולט על החיות וכל בעלי החיים היו מפחדים ממנו ולא היו יכולים לפגוע בו. בני דור המבול עשו עבירות חמורות עד אשר נסתלק מהם צלם האדם, ואז היו מפחדים הם מהחיות. עכשיו חזר העניין לקדמותו שבעלי החיים יהיו נשמעים לאדם.

ההבטחה הרביעית - כאשר הקב"ה ברא את אדה"ר לא הותר לו לאכול בשר ושום בריה שיש בה נפש, כך היה עד המבול. בזמן המבול נח ובני ביתו טיפלו במסירות בחיות ולכן מעתה יש להם רשות לאכול בשר. (עפ"י ילקוט מעם לועז)

"**וַיָּחֶל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם, וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלָה**" - לאחר שנח יצא מהתיבה הוא נטע כרם של ענבים (לפני שנכנס לתיבה מצא שריג של גפן מגן עדן, והכניס אותו לתיבה). היה נס, ובאותו יום שנטע את הגפן הוא גדל והוציא פירות. נח סחט את הפירות, המיץ נעשה ליין, והוא שתה ממנו והשתכר. בגלל מעשה זה אומרים חז"ל שנח ירד ממדרגתו (ויחל - עשה עצמו חולין) עד שנקרא "איש האדמה".

לא יתכן שאותו נח שנאמר עליו "איש צדיק תמים", נטע גפן לצורך שתיה של שיכרות, אלא שחייבים לומר שכוונתו היתה לטובה. הגר"מ רוברמן זצ"ל כתב שלאחר שנח יצא מהתיבה הוא ראה עולם שמם וחרב והמראה דיכא את רוחו. נח ידע שכדי לבנות את העולם מחדש הוא זקוק להרבה סייעתא דשמיא, הוא רצה לזכות לקרבת ה' ולהתגלות השכינה, אולם אמרו חז"ל ש"אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה", ומכיוון שהיין משמח לבב אנוש הוא נטע כרם. כל זה היה כמובן לשם שמים - עצם זה שהזדמן לנח שריג של גפן מגן עדן ובו ביום גדל, העלה פירות ונעשה ליין, כל זה מראה שה' הסכים עמו.

אולם אע"פ שכוונתו היתה טובה, מ"מ לבסוף שתה מהיין יותר מדי, כמו שאמרו חז"ל: "וישת מן היין - שתה שלא במידה ונתבזה", התורה ציינה זאת לגנאי. כיצד נגרם לו כך? אלא שלאותה כוונה לשם שמים נלוותה גם כוונה זרה של תאווה והנאה. מכאן רואים עד כמה צריך האדם להיזהר במעשיו, אפילו אם הם טובים מצד עצמם, שלא תתערב בהם כוונה שאינה טובה. וגם רואים עד כמה צריך האדם להתרחק ממנעמי העולם הזה,

שכל הנמשך אחריהם מגיע להתגשמות, להתרחקות מאלקים ומכל דבר קדוש, ודבר לא ימנע ממנו מלרדת אל עברי פי פחת.